

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra politologie a evropských studií

Matěj Pollak

„Voting behaviour“ coby aspekt „legislative behaviour“ hnutí ANO v Evropském parlamentu

„Voting behaviour“ as a dimension of ANO „legislative behaviour“ in the European Parliament

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Zapletalová, PhD.

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

Podpis

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Markétě Zapletalové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, které mi pomohly při psaní této práce.

Obsah

Úvod.....	2
1. Konceptuálně-teoretické vymezení	9
1.1. „Legislative behaviour“ a užití konceptu v kontextu Evropské unie	9
1.2. „Voting behaviour“ jako specifický aspekt „legislative behaviour“	11
1.3. „Principal-agent“ a předpoklady o „voting behaviour“ v kontextu teorie „agent with two principals“	13
2. Dva principals: hnutí ANO a ALDE/Renew Europe	20
2.1. Charakter a typologizace ANO	20
2.2. ANO v kontextu evropské integrace a programatika pro evropské volby.....	23
2.3. ALDE/Renew Europe – charakteristika, hodnotové směřování, program	30
3. Analýza „voting behaviour“ ANO	34
3.1. Metodologie analýzy voting behaviour	34
3.2. Výsledky analýzy hlasování	38
3.3. „Voting behaviour“ ANO a implikace analýzy v kontextu legislativního chování.....	45
Závěr.....	49
Literatura a zdroje	54

Úvod

Hnutí ANO představuje politický subjekt, jehož pozice na ose levice-pravice může být spíš jen obtížně vymezena. Je to dáno jednak tím, že hnutí zařazení na této úrovni přímo odmítá, zároveň však lze hovořit i o určité ideologické nestabilitě či nekonzistenci stranické politiky, která od založení hnutí prošla postupným vývojem. Tato skutečnost pak odpovídá faktu, že politologové všeobecně ANO hodnotí jako populistickou stranu. Takovým stranám je přisuzována, mimo jiné, snaha o maximalizaci volebního potenciálu, a to i za podmínek významného potlačení ideologického ukotvení. Tímto do značné míry vytvářejí určitou nepředvídatelnost svých postojů a deklarovaných hodnot, které se mohou v relativně krátké době změnit a nezdědka kopírují změny postoje voličů. A právě ideologická flexibilita je podle mnohých kritiků znakem i hnutí ANO.

V posledních letech ovšem ANO zdánlivě zakotvilo v jakési formě „národovecky konzervativního“ proudu, jenž lze charakterizovat důrazem na sociálně konzervativní hodnoty a udržováním určité formy kritického odstupu od evropské politiky. Výroky o „diktátu z Bruselu“, „zeleném šílenství EU“, „neschopné Unii“ apod. se postupně staly určitou konstantou komunikační strategie hnutí. Tento atribut politiky ANO se patrně vzhledem k vnitropolitickému kontextu české politiky rychle nezmění. Charakterizace ANO ve vztahu k evropské politice je však překvapivě poměrně složitou otázkou.

Navzdory oficiálním pozicím hnutí, které se neidentifikuje přímo euroskepticky a evropskou integraci formálně podporuje, lze předpokládat, že ANO a Evropská unie coby dva (byť typově odlišné) politické subjekty, nevytvářejí v představách mnohých dojem zrovna souzvučné aliance, nýbrž naopak více evokuje představu hodnotově odlišných subjektů, mezi jejichž směřováním lze očekávat určité pnutí. Evropská unie představuje společenství, jehož původ lze odvodit od autentické potřeby demokratické spolupráce liberálních demokracií po 2. světové válce. A právě ochrana liberálních hodnot a demokracie se postupně stala jednou z klíčových hodnot evropské integrace. Naproti tomu strany typu ANO jsou opačně nezdědka označovány jako ohrožení výdobytků demokratického rozvoje a problém pro funkční spolupráci (nejen) v Evropě.

Mezi takovými stranami (za typově podobné ANO bývají ve středoevropském prostoru označovány strany jako polská Právo a spravedlnost, Fidesz Viktora Orbána nebo slovenský SMER Roberta Fica) však hnutí ANO minimálně v jedné věci výrazně vybočuje – žádná z těchto stran není součástí liberální frakce Evropského parlamentu. Frakce, která je obvykle spojována právě se sociálním pokrokem a ochranou liberálních hodnot.

Již od počátku své existence je totiž strana součástí liberální frakce ALDE (resp. později Renew Europe). Vzhledem ke zmíněné rezervovanosti ANO vůči liberálním hodnotám i Evropské unii se instinktivně nabízí otázka míry kompatibility ANO v Evropském parlamentu s politikou liberálního proudu, jehož je strana v EP oficiálně součástí. Jako předmět této práce tak autor zvolil právě otázku hlasování hnutí v Evropském parlamentu, koncept tzv. „voting behaviour“ (VB), a to s ohledem na potenciální střetnutí hodnot hnutí ANO a liberální frakce.

Výzkumná otázka bakalářské práce (BP) tedy zní: „*Je hlasování ANO v EP kohezí s politikou liberální frakce ALDE/Renew Europe?*“ Tato otázka bude následně analyzována rovněž s ohledem na otázky případné divergence, resp. stanovení odklonu hnutí ANO od politiky liberální frakce vzhledem k tematickému vymezení daného hlasování. Další zkoumanou otázkou je tedy: „*Jsou specifické oblasti hlasování, ve kterých je ANO vůči ALDE/RE více divergentnější?*“ V neposlední řadě se autor zaměřuje na to, jakým způsobem informace ohledně hlasování hnutí ANO v EP zapadají do kontextu některých teoretických poznatků o charakteru hlasování poslanců Evropského parlamentu vzhledem k předpokladům, které budou dále představeny v první kapitole. Třetí výzkumnou otázkou práce je tak: „*Vyazuje hlasování hnutí ANO v EP nějaká specifika s ohledem na 1) vývoj v čase (v rovině koheze s frakcí), 2) míru centralizace strany?*“ Při formulování třetí výzkumné otázky autor vycházel zejména z předpokladu, že charakter hlasování ANO v Evropském parlamentu může ovlivňovat právě silná míra vnitrostranické centralizace, která je obvykle hnutí jakožto populistické straně, resp. tzv. straně typu firmy přisuzována. Otázku času pak autor zvolil s ohledem na flexibilitu ideologického směřování strany, jejíž postoje a hodnoty se od vzniku hnutí proměnily. Autor stanovuje hypotézu, že *koheze hnutí ANO s liberální frakcí v Evropském parlamentu je spíše vyšší*. Zároveň ovšem předpokládá, že *hnutí vykazuje odlišnou míru koheze v závislosti na tématu hlasování*. Z hlediska faktoru času autor očekává, že *koheze hnutí ANO s liberální frakcí je nižší u druhého volebního období ANO v EP (neboť zkoumána budou volební období 2014–2019 a 2019–2022, vzhledem k dostupnosti dat)*. Rovněž autor předpokládá, že *strana hlasuje vnitřně kohezí, tedy vnitřní soudržnost strany v hlasování je vysoká*. Autor se domnívá, že vzhledem k obecně sdíleným předpokladům o vysoké míře koheze členských stran frakcí v Evropském parlamentu (Hix, 2002; 2004 apod.) také ANO vykazuje poměrně vysokou míru koheze hlasování s frakcí. Zároveň ovšem předpokládá, že v některých oblastech hlasování ANO představuje relativně méně kohezí hráče, a to právě s ohledem na spíše konzervativní postoje hnutí v některých otázkách typu sociální politika apod.

Zároveň má za to, že ANO může být ve svém druhém volebním období (po volbách 2019) méně kohezní oproti prvnímu volebnímu období, neboť evropským volbám roku 2019 předcházela odchod některých liberálních politiků, již hnutí reprezentovali v prvním volebním období (Pavel Telička, Petr Ježek).

Tato práce představuje tzv. případovou studii, jejímž význačným znakem je zaměření na jeden klíčový případ, který je podrobně analyzován. Zároveň jednopřípadové studie běžně slouží k ověřování teoretických předpokladů, hypotéz či tezí a k individuálnímu vysvětlení specifických případů (Gerrig, 2004). V některých případech však mohou naopak pomoci vytvářet teoretické konstrukce a jejich závěry tak napomáhají k získání generalizujících předpokladů, jejichž aplikovatelnost překračuje hranice daného případu. Případové studie jsou tak kvalitativní metodou, která může posloužit jak k testování, tak vytváření obecných teorií a předpokladů. Tato případová studie ovšem ve své práci využívá především kvantitativních metod. Analýza tzv. „voting behaviour“ bude provedena formou kvantitativní analýzy, resp. deskriptivní statistiky. Její širší implikace však budou zasazeny do kontextu informací a teoretických předpokladů, jejichž představení bude analýze předcházet. Autor také předpokládá, že některé implikace o „voting behaviour“ ANO mohou být rozšířeny do širšího kontextu chování stran v EP.

V této studii je „voting behaviour“ představeno jako dimenze širšího konceptu „legislative behaviour“ (LB), resp. legislativního chování. „Voting behaviour“ je tak v této práci chápáno jako užší vymezení úzce propojeného širšího konceptu legislativního chování. Oba koncepty se v politologické literatuře objevují poměrně často, při snaze o jejich užší vymezení ovšem výzkumník může narazit na problém nedostatečného vymezení ve stávajících akademických zdrojích. Mezi prvními veřejně dohledatelnými pracemi na téma legislativního chování nalezneme analýzu amerického politologa Normana Mollera (1960). V sedmdesátých letech ho pak následuje mimo jiné Jean Blondel, který „legislative behaviour“ spojil se třemi konkrétními aspekty 1) vytvářením ideového prostředí, které potenciálně motivuje exekutivu k legislativní iniciativě, 2) kontrola provádění pravidel vládou a 3) „normotvorný“ proces, který Blondel extenzivně propojuje s aktivitami členů parlamentu (MPs) ustanovující určitá pravidla, a to i nad rámec tvorby právních předpisů. Podobně jako Blondel také Alan Rosenthal ve své práci z roku 1981 spojuje termín s monitorováním provádění předpisů a „legislativním dohledem.“

Postupně se v literatuře pojem „legislative behaviour“ začal objevovat v poměrně velké míře. Kontext prostředí, do kterého se koncept zasazuje, se ale liší. S přihlédnutím k faktu, že uchopit chování zákonodárců v celé jeho šíři by bylo mimořádně náročné, dochází typicky k výzkumu jen specifické „výseče“ jinak širokého spektra chování členů parlamentu. Autoři jako Pippa Norris nebo Daren G. Lilleker se ve svých pracích zabývali dimenzi legislativního chování typu komunikace členů parlamentu (resp. obecně politiků), Baumgartner, & Jones (1991) zkoumali principy formování projednávané agendy v parlamentu, tzv. agenda-setting. Řada autorů se zabývala vazby mezi poslancem a jeho volebním obvodem (typické zejména v jednomandátových volebních obvodech) apod. Tento demonstrativní výčet lze uzavřít konstatováním, že jen obtížně by bylo možné vytvořit vyčerpávající souhrn dimenzí „legislative behaviour“, které představuje široký koncept schopný absorbovat prakticky jakoukoliv relevantní oblast činnosti členů parlamentu. Samozřejmě také nelze opomenout, že pojem legislativní chování nemůžeme omezovat jen na vědecké práce v oblasti politických věd, jelikož výraz „chování“ přímo inherentně implikuje příslušnost k oborům jako jsou psychologie či sociologie. Také ty samozřejmě mohou pracovat s tímto konceptem.

Autor v této práci zdůrazňuje dimenzi „voting behavior“, tedy legislativního chování v rovině hlasování. Právě analýza charakteru hlasování MPs může sloužit jako vstupní nástroj pro širší uchopení studia LB, a to s ohledem na fakt, že například i při studiu dimenzí typu komunikace zákonodárců v parlamentu či vnitroparlamentní vztahy, lze předpokládat, že výsledná zjištění budou minimálně obecně konfrontována s informacemi o hlasování. Respektive může mít takové srovnání pozitivní efekt na rozšíření poznání dané problematiky.

Dostupnost literatury týkající se konceptu „legislative“ a „voting behaviour“ autor hodnotí spíše jako špatnou. Navzdory skutečnosti, že se oba pojmy v literatuře objevují poměrně často, užší vymezení takřka zcela chybí. Na rozdíl od jiných konceptů, které se v politických vědách běžně vyskytují, např. demokracie, totalitní režim či vláda, jejichž různorodé a mnohdy konkurenční vymezení nabízí celá řada autorů, specifická konceptualizace „legislative behaviour“ a „voting behaviour“ absentuje i u prací, v nichž autoři sami oba pojmy aktivně užívají. Ke zklamání autora této bakalářské práce tak de facto nebylo možné najít a porovnat vymezení konceptů různými autory, tak, jako by tomu mohlo být u výše uvedených konceptů, jež se mezi politology očividně těší většímu zájmu. První kapitola této bakalářské práce obsahující teoretické předpoklady tak představuje konceptualizaci autora práce vzniklou na základě rešerše relevantní literatury a jejího syntetizujícího propojení. Z hlediska základní konceptualizace LB autor zdůrazňuje zejména článek Normana Mellera (1960) *Legislative Behaviour Research*,

který velmi komplexně a systematicky shrnuje poznatky o tehdejšímu stavu poznání legislativního chování. Meller ve své práci připouští interdisciplinární charakter povahy výzkumu LB, jenž propojuje rovněž s politickou sociologií a psychologií. Ve své práci dále klade důraz na využití empirických metod a statistiky při studiu chování členů parlamentů. Vzhledem ke zmíněné úspornosti relevantní literatury pro koncept „legislative behaviour“ posloužil autorovi bakalářské práce jako základní východisko pro konceptualizaci, jelikož prací nabízejících specifitější vymezení konceptu je jen velmi málo. Podle autora bakalářské práce se paradoxně od doby Mellera žádný autor tímto konceptem tak komplexně nezabýval.

Na Mellera navázal rovněž zmíněný Blondel (1970), který ve své komparativní studii *Legislative Behaviour: Some Steps towards a Cross-National Measurement* srovnával legislativní chování zákonodárců parlamentu Spojeného království, Švédska, Francie, Indie a Irska (které označuje za tehdejší příklady liberálních demokracií). Blondel zvolil empirický přístup založený na vyhodnocování schopnosti zákonodárců formovat přijímanou legislativu, např. zkoumal, do jaké míry je schopna opozice prosadit své změny navrhované legislativy, či zda existuje vztah mezi velikostí země a počtem přijímaných legislativních aktů. Z hlediska aktuálních autorů, kteří se tématu „legislative behaviour“ věnují by autor této bakalářské práce rád zmínil Lukáše Hájka, resp. jeho disertační práci z roku 2020 *„Legislative Behaviour of Deputies in the Czech Republic,“* která podle autora BP představuje na toto téma zcela ojedinělou práci v rámci českého prostředí. Hájek zde analyzuje hlasování formou roll-call poslanců Poslanecké sněmovny ČR coby nástroje analýzy LB (tímto způsobem v očích autora bakalářské práce potvrzuje zásadní propojení hlasování s konceptem legislativního chování, tedy propojení konceptu „voting“ a „legislative“ behaviour). Přestože z této disertační práce autor BP přímo nečerpal konkrétní informace, do značné míry ho inspirovala jako vodítko pro vymezení obou konceptů a jejich dimenzí.

Z hlediska formulování jednotlivých rovin VB poslanců Evropského parlamentu a teoretických předpokladů o jejich principech vycházel autor především z poznatků Simona Hixe, resp. Hixe, Nouryho a Rolanda. Základním teoretickým pilířem této části práce se tak stala kniha *„Democratic Politics in the European Parliament“* (Hix, Noury, & Roland, 2007), zejména kapitola 4 – „Ideologická, ne teritoriální politika,“ která poskytla základní východiska pro vymezení přenositelnosti konceptu „legislative“ a „voting behaviour“ do prostředí Evropského parlamentu a dále kapitola 7 („Kdo kontroluje MEPs?“) jež do značné míry systematizovala poznatky v souvislosti s teorií „double principals agent“ (jejíž relevance pro tuto práci bude následně představena). Kromě této knihy autor využil několika dalších zdrojů od stejných

autorů např. *Dimensions of Politics in the European Parliament* (2004), či Hixova článku *Parliamentary Behaviour With Two Principals: Preferences, Parties and Voting in the European Parliament* (2002). Obecně vysoce citovaná literatura Hixe, Rolanda a Nouryho (již se často společně objevují jako autoři výzkumů v oblasti Evropského parlamentu) podle autora bakalářské práce vyniká mimo jiné informační extenzitou, tedy rozsahem výzkumného záběru zaměřeného na různorodé aspekty evropské politiky, resp. Evropského parlamentu, jemuž se tak z hlediska rozsáhlosti a metodologické kvality stěží mohou vyrovnat práce jiných autorů.

K další elaboraci dimenzí VB využil autor článků z několika zdrojů, především žurnály *Journal of European Public Policy*, *Party Politics*, či *American Journal of Party Politics*. Články vícero politologů autor bakalářské práce propojil pro artikulaci teoretických předpokladů, které jsou v této práci reflektovány. V tomto směru tak nelze zmínit další stěžejní dílo nebo autora, ze kterých autor bakalářské práce čerpal, neboť výsledné dimenze konceptu „legislative“ a „voting“ behaviour jsou kombinací poznatků různých autorů. Z hlediska otázky charakterizace ANO lze jmenovat některé české autory, např. Kopeček a Hloušek (2020), resp. jejich článek „*Strange Bedfellows: A Hyper-pragmatic Alliance between European Liberals and an Illiberal Czech Technocrat*,“ ve kterém autoři nabídli vysvětlení některých principů vztahu mezi liberální frakcí Evropského parlamentu a hnutí, jež označili jako příklad „hyperpragmatické aliance.“ Autor bakalářské práce na tomto článku ocenil především to, že otevírá problematiku, která je v českém prostředí jen málo probádaná, jelikož téma dynamiky vztahů mezi politickými stranami a frakcemi Evropského parlamentu se v kontextu české politiky objevuje jen vzácně. Rovněž autor bakalářské práce využil Kopečkova článku *I'm Paying, So I Decide": Czech ANO as an Extreme Form of a Business-Firm Party* (2016), ve které Kopeček zařazuje ANO mezi tzv. strany podnikatelského typu. Autor u Kopečkovy literatury oceňuje především očividné důkladné porozumění fungování českých politických stran v kombinaci se schopností rozšířit cíle výzkumu nad rámec českého národního prostředí.

Z českých autorů lze dále jmenovat např. již zmíněného Hájka a článek *Left, Right, Left, Right... Centre: Ideological Position of Andrej Babiš's ANO* (2017), ve kterém autor zkoumá ideologickou pozici hnutí ANO s ohledem na hlasování poslanců ANO v Poslanecké sněmovně ČR. Hájek zde poukázal na takřka zcela dokonale centristickou pozici hlasování poslanců ANO z hlediska ideologické škály levice-pravice. Jako zdroje dat pro analýzu ve třetí kapitole využil autor bakalářské práce datasetů Simona Hixe. V neposlední řadě autor čerpal ze sekundárních zdrojů, resp. médií, a to zejména v části práce, kde popisuje vývoj přístupu předsedy hnutí ANO Andreje Babiše (nejen) k EU.

První kapitola této bakalářské představuje konceptualizaci obou zmíněných konceptů, přičemž vysvětluje vazbu mezi oběma. Posléze se přesouvá k „voting behaviour“ coby klíčovému aspektu legislativního chování. Následně jsou představeny teoretické předpoklady o chování členů Evropského parlamentu z hlediska hlasování, a to s ohledem na teorii „principal-agent,“ jejíž relevance pro výzkum v této práci je vysvětlena rovněž. Druhá kapitola pak otevírá dimenzi hnutí ANO jakožto aktéra národní i evropské politiky. V této části práce je tak strana charakterizována z ideologického i programového hlediska. Do podobného kontextu je zasazena i liberální frakce ALDE, resp. Renew Europe, která je charakterizována obdobným způsobem. Závěrečná třetí kapitola nabízí vyhodnocení výzkumných otázek formou provedení statistiky hlasování ANO. Tyto informace jsou ve třetí kapitole zasazeny do kontextu informací představených v první a druhé kapitole. Třetí kapitola rovněž stanovuje podrobnější metodologii kvantitativní analýzy.

1. Konceptuálně-teoretické vymezení

První část kapitoly představuje koncept „legislative behaviour“ s poukazem na komplexnost a široký rozsah dimenzí, jež jsou součástí studia „legislativního chování“ členů parlamentu (MPs/MEPs). Zároveň kapitola představuje konceptualizaci tzv. „voting behaviour“ coby klíčového aspektu LB jehož výzkum poskytuje elementární nástroj pro širší uchopení faktorů, které formují chování členů parlamentu. Zároveň první kapitola poskytuje krátké uvedení do problematiky tzv. principal-agent a její relevanci pro výzkum „legislative behaviour“, potažmo „voting behaviour“ v kontextu Evropského parlamentu a představy o MEPs jakožto aktérech se dvěma „principals.“ Ve druhé části první kapitoly autor nabízí vymezení konkrétních dimenzí VB, stejně jako reflexi vybraných teoretických poznatků, které budou následně zkoumány ve třetí kapitole práce nebo mají v kontextu závěrečné analýzy nějakou relevanci.

1.1. „Legislative behaviour“ a užití konceptu v kontextu Evropské unie

„Legislative behaviour“ lze označit za koncept představující „chování“ (resp. aktivity) členů parlamentu v maximální možné šíři jeho chápání – výzkumy zaměřené na LB se zabývají jednotlivými aspekty činností členů parlamentu, dále faktory, které jej formují, dynamikou procesů v rámci parlamentních aktivit, stejně jako působením jednotlivých aktérů, již jsou součástí těchto procesů, jejich vztahy, interakcemi apod.

Akademická databáze webofscience.com spojuje s pojmem „legislative behaviour“ více než 1500 článků.¹ Většina z nich pochází z doby posledních cca 20 let a zařazena je do kategorie „politické vědy“, části z nich je však přisuzována příslušnost k ekonomii, psychologii a dalším oblastem. Relativní neukotvenost tematické oblasti LB lze považovat za odraz širokého spektra dimenzí, které lze k chování, potažmo aktivitám zákonodárců vztahovat. Jednat se může například o výzkum politické komunikace a projevů politických aktérů (Lilleker 2011; 2014; Norris, 2000), členství v parlamentních výborech a jeho vliv na formování legislativy v parlamentu (Gaines, Goodwin, Bates, & Sin, 2019), dynamiku vnitrostranických vztahů v rámci parlamentních stran (Gherghina, Close, & Kopecký, 2019; Tavits, 2011), faktory, které mohou ovlivňovat chování poslanců, typu pohlaví (Childs, 2004; Chiva, 2018; Wängnerud, 2009) dále například věk (Stockemer, & Sundström, 2018) či právě otázka hlasování, tzn. „voting behaviour.“

¹ Jedná se o 1520 článků k době psaní práce. Databáze spojuje LB s pojmy jako jsou „legislativní koheze“, „roll-call hlasování“ či „politické strany a zájmové skupiny“.

Dostupné z: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/summary/4d9b258b-d66d-44e9-8288-21794b73485b-ca8f94a7/relevance/1>

Pojem „legislativní“ v názvu lze přirozeně chápat dvěma způsoby – zprvu, jako termín odkazující k charakteru procesu (tedy legislativnímu), tzn. výzkum „legislative behaviour“ jako analýza specificky zaměřená na zákonodárné aktivity MPs, zadruhé, pojem „legislative“ může rovněž představovat typ instituce, na jejíž úrovni je výzkum prováděn – tedy legislativní orgán, tzn. obecně parlament. Tento přístup je tak flexibilnější, neboť se neomezuje pouze na otázky spojené se zákonodárným procesem. Například Jean Blondel (1970, s. 69–70) hovoří o potřebě zaměřit se při výzkumu LB i na méně formální vyjednávání a ta jednání, která zcela neodpovídají běžnému legislativnímu procesu. Argumentuje při tom odlišnými zvyklostmi jednotlivých politických systémů, kdy ne všechna významná rozhodnutí musejí být přijata formou běžných právních předpisů.

Vzhledem k chybějící specifické konceptualizaci v rámci dosavadní literatury se autor této bakalářské práce ztotožňuje s druhým přístupem, který se jeví jako logický vzhledem ke zmíněné obsáhlosti konceptu, jenž lze potenciálně spojit s libovolnou dimenzí parlamentního života. Vyčleňovat ze záběru analýzy procesy, které přímo nesouvisí se zákonodárnými aktivitami, se tak jeví jako zbytečně restriktivní přístup u jinak širokého konceptu.

Ať už přistupujeme k LB jako ke konceptu odkazujícímu k typu procesu či instituce, lze si položit otázku vhodnosti přenositelnosti do specifického prostředí Evropské unie. V tomto kontextu je dobré připomenout, že z počátku fungování EP panovaly obavy ohledně principů, na kterých bude vnitřní fungování tohoto orgánu postaveno. Podle Hixe, Nouryho a Rolanda (2007) se i po zavedení přímých voleb v roce 1979 někteří domnívali, že Evropský parlament bude primárně konstituován na teritoriálním principu, tedy jednotliví poslanci se budou sdružovat na základě národních vazeb, a nikoliv těch ideologických.

Tento předpoklad se ale podle nich nenaplnil. Současný Evropský parlament čítá celou řadu politických skupin, jež jsou konstituovány na ideologickém principu. Autoři tak EP označují za „překvapivě stejný jako všechny další demokratické parlamenty“ (s. 16). Kreppel (2006, s. 11) mimo jiné připodobňuje Evropský parlament k parlamentu federálních zemí: „Přestože se instituce Evropské unie jmenují jinak a základní (federalistické) koncepce jsou jen zřídka uváděny přímo, výsledný politický systém i vztahy mezi jednotlivými institucemi v něm jsou dosti podobné.“ Podle autorky se Evropský parlament svému americkému protějšku přibližuje „více než je obvykle připouštěno“ (tamtéž).

Navzdory optimismu Hixe a dalších ohledně role Evropského parlamentu, lze se setkat s přístupem autorů, který je k EP kritičtější. Například Christopher Lord se v článku z roku 2003 zabývá otázkou jak moc „evropský“ je Evropský parlament. V rámci komparace Evropského parlamentu s národními parlamenty evropských zemí a Kongresu USA poukazuje na to, že svým charakterem se EP národním parlamentům příliš nepřibližuje. Zmiňuje některé slabé pravomoci Evropského parlamentu a absenci srovnatelného modelu fungování. Na rozdíl od Kreppel, Lord silné paralely mezi EP a americkým Kongresem nevidí. Na druhou stranu, je nutné zmínit fakt, že od doby sepsání článku byly pravomoci instituce změněny a rozšířeny, především v souvislosti s Lisabonskou smlouvou.² A neopominutelná je rovněž skutečnost, že ani Lord přímo nezpochybňuje, že Evropský parlament určitou formou parlamentu je.

Lze se tak domnívat, že užití pojmu „legislative behaviour“ v kontextu Evropského parlamentu, je adekvátní vzhledem k faktu, že Evropský parlament disponuje legislativní rolí v rámci zákonodárského procesu Evropské unie (byť je jeho role v rámci procesu omezenější oproti běžným národním parlamentům)³ a chování MPs lze zasadit do podobného multidimenzionálního kontextu parlamentních procesů (otázky např. vyjednávání legislativy, působení v parlamentních komisích, vnitrostranické a vnitrofrakční tlaky, vlivy zájmových skupin apod.), stejně jako je tomu v případě národních parlamentů.

1.2. „Voting behaviour“ jako specifický aspekt „legislative behaviour“

Hlasování v parlamentu představuje klíčovou aktivitu poslanců, již obvykle předchází celé spektrum parlamentních aktivit týkajících se vytváření návrhů, jejich projednávání či vyjednávání o jejich změnách. Z tohoto důvodu tak lze hlasování pokládat za centrální bod parlamentního života, ke kterému směřuje většina parlamentních aktivit. Výzkum „voting behaviour“, tedy jakéhosi „chování z hlediska hlasování“ se zaměřuje především na analýzu charakteru hlasování členů parlamentu a politických stran, dynamiky jejich hlasování a faktorů, jež hlasování formují. VB je tak koncept představující hlasování členů parlamentu a související faktory, jenž při hlasování na členy parlamentu působí.

Analýza hlasování poskytuje informace o ideologickém směřování strany, jejích prioritách, reflexivitě strany vůči náladám voličů, ideologické koherenci strany, či kohezi, tedy vnitřní soudržnosti politické strany (viz dále).

² Například byly rozšířeny oblasti, ve kterých EP působí jako „kolegislativní“ orgán se stejnými pravomocemi jako Rada EU, rovněž došlo k rozšíření pravomocí Evropského parlamentu v oblasti schvalování rozpočtu EU apod.

³ Jedním z klíčových rozdílů Evropského parlamentu a běžných národních parlamentů je ten, že EP nemá právo zákonodárné iniciativy

Zároveň může analýza hlasování poskytnout vodítko pro vymezení míry vnitrostranické disciplíny, vlivu vedení strany na hlasování jednotlivých poslanců, či posouzení souladu hlasování s naplňováním stranou deklarovaných priorit a programů.

Historicky se vyvinulo více forem hlasování uplatňovaných v rámci parlamentních procedur. Především se jedná o tzv. roll-call hlasování jako typická forma umožňující jmenovité hlasování poslanců. Dále pak hlasování formou aklamace („voice voting“), při kterém se členové parlamentu naráz vysloví pro určitou z nabízených možností (typicky ano a ne), přičemž výsledek hlasování je determinován na základě výběru té varianty, jež je jednoduše zvukově „dominantnější.“⁴ Tento způsob hlasování se však používá především pro méně kontroverzní návrhy, či jednoduchá procedurální hlasování, neboť postrádá vyšší míru transparence (Benesch, Butler, & Hofer, 2018). Kromě zmíněných dvou metod se lze setkat rovněž s tajným hlasováním, které se používá především při rozhodování o citlivých a osobních otázkách, dále hlasování zvednutím ruky („hand vote“), či hlasováním, při kterém se poslanci zvednou ze svého místa dle toho, jak chtějí hlasovat („standing vote“).⁵

Výzkumy zaměřující se na hlasování v parlamentech (respektive VB) jsou obvykle prováděny formou analýzy roll-call, neboť tento způsob hlasování vzhledem ke svému charakteru vykazuje vyšší míru transparence. Roll-call data jsou také obvykle snadno dostupná a zároveň jednodušší pro analytickou práci než jiné, méně transparentní formy hlasování. Carrubba, Gabel, & Hug (2008) ovšem upozorňují, že roll-call hlasování mohou v mnoha případech představovat jen část parlamentních hlasování,⁶ a tedy výzkumy specificky zaměřené pouze na hlasování touto formou mohou být deformovány určitou mírou zkreslení. Rovněž bývá upozorňováno na údajně odlišné chování politických stran při hlasování touto formou. Hohendorf, Sieberer a Wenzig (2023) v článku věnovaném užívání roll-call hlasování v německém Bundestagu mezi lety 2017 až 2021 ovšem poukazují na to, že zmíněné zkreslení je v případě německého spolkového parlamentu pravděpodobně menší, než by se mohlo předpokládat, neboť chování stran u hlasování formou roll-call votes se podle nich od ostatních forem tolik neliší. Podobně hovoří i Hix, Noury a Roland (2018), již tvrdí, že koheze

⁴ Typické třeba pro některá hlasování v Dolní sněmovně Parlamentu Spojeného království, či Sněmovně reprezentantů v rámci Kongresu USA

⁵ V mnoha případech se nejprve hlasuje zvednutím ruky, při nejasném výsledku se pak přejde ke hlasování zvednutím se z místa a pakliže přetrvávají nejasnosti ohledně výsledku, přechází se k roll-call

⁶ Politické strany totiž mohou žádat o jmenovitá hlasování strategicky, tak, aby mohly demonstrovat své postoje před voliči

parlamentních frakcí se po zavedení povinného roll-call hlasování u finálních návrhů v EP v roce 2009 podstatně nezměnila.

„Voting behaviour“ lze považovat za výrazný aspekt „legislative behaviour“ vzhledem k centrální pozici hlasování v rámci parlamentních aktivit. Analýza samotného hlasování umožňuje proniknout do širšího kontextu legislativního chování, neboť poskytuje informace, které lze extenzivně propojit s výzkumem dalších aspektů souvisejících s chováním členů parlamentu jako jsou vnitroparlamentní dynamika, vztahy mezi politickými stranami, analýza vnitřní organizace stran a s dalšími oblastmi, jak již bylo zmíněno výše. Výzkum „voting behaviour“ je tak možno podle autora této bakalářské práce považovat za jakýsi vstupní nástroj pro hlubší porozumění širším aktivitám zákonodárců, neboť hlasování jako klíčový bod parlamentních aktivit integruje jednotlivé dimenze „legislative behaviour“, neboť informace o hlasování mohou být určitým odrazem dalších činností legislativního chování, např. projevů poslanců v parlamentu.

1.3. „Principal-agent“ a předpoklady o „voting behaviour“ v kontextu teorie „agent with two principals“

„Principal-agent“ dnes představuje poměrně běžně přijímanou teorii, která našla uplatnění v celé řadě (nejen) politologických oblastí. Původně ekonomicky zaměřený koncept, zkoumající v obecné rovině vztahy mezi dvěma subjekty, založené na principu delegace odpovědnosti a přenášení úkolů z jednoho subjektu na druhý, či hledáním kompromisů mezi odlišnými zájmy vícero stran (Arrow, 1951; Holmström, 1982), se postupně rozšířil i do oblastí jako je politologie, diplomacie či právo.⁷

V politických vědách se s problematikou „principal-agent“ setkáváme obvykle v rámci výzkumu vnitrostranické dynamiky, či vnitřního fungování vlád a parlamentů. (např. Lane, 2013; Thatcher, & Sweet, 2002; Bovens, Goodin, Schillemans, & Gailmard, 2014) Otázka delegace autority z jednoho subjektu na druhý bývá typicky řešena v souvislosti s hledáním odpovědí na otázky typu: „Koho reprezentují politické strany?“ nebo „Čí zájmy reprezentují členové politických stran?“

„Principal-agent“ v politologii hledá odpovědi na tyto otázky v rámci jakéhosi „bipolárního“ rozdělení na ty, které zadávají instrukce a delegují svou autoritu („principals“), a na ty aktéry

⁷ Klíčovou doménou teorie ale zůstává ekonomie, např. databáze webofscience.com spojuje pojem „principal-agent“ z výrazné většiny s oblastí ekonomie, dostupné z: <https://www.webofscience.com/wos/woscc/analyze-results/c779bc30-8d2e-4ab3-89f3-2cc582a22215-cacfce7b>

(„agents“), již tyto instrukce přijímají a vykonávají úkony svěřené nadřazeným subjektem. John M. Carey (2008, s. 4) hovoří o „principals“ jako o těch „kteří vyžadují určitou loajalitu od zákonodárců a jehož zájmy zákonodárce může sledovat a reprezentovat v oficiální funkci.“ Jedná se tak o vztah založený na asymetrii a subordinaci jedné strany straně druhé. V tomto směru bývají typicky jednotliví členové parlamentu politické strany považováni za „agents“ politické strany, ty naopak fungují jako „principals“ pro poslance. Politické strany jednotlivé poslance „úkolují“ (respektive obecně členy strany) a vynucují si jejich disciplínu. Na druhou stranu, za „agents“ mohou být souhrnně označeny i celé politické strany, za jejichž vedoucí subjekty pak lze považovat voliče samotné. V takovém případě strana jako celek vystupuje ve prospěch voliče, kterému se přizpůsobuje a přijímá jeho instrukce. M. Carey ale tento přístup odmítá, mimo jiné s argumentem, že v mnoha případech úroveň odpovědnosti zákonodárců vůči lidu je podstatně slabší než odpovědnost zákonodárce vůči své politické elitě (tamtéž). Nutné však připomenout slova Hixe, Nouryho a Rolanda (2007, s. 133), že „agents“ mají rovněž své vlastní zájmy a cíle.“

U poslanců EP dochází k poměrně specifické situaci, neboť jsou podřízeni jak své politické straně, tak politické frakci EP. Jedná se o aktéry „se dvěma principals“ (Hix, 2002; Hix, Noury, & Roland, 2007; Willumsen 2023). Hix et al. (2007) poukazují na to, že reálně mnohdy dochází k ideologickému pnutí mezi národní politickou stranou a evropskou frakcí, ve které stranické delegace do EP působí. Zároveň však připomínají, že obě strany disponují nástroji, pomocí nichž mohou vynucovat⁸ loajalitu daného politika.

Pro výzkum „voting behaviour“ coby konceptu představujícího charakter hlasování, jeho dynamiku, stejně jako klíčové faktory, jež jej formují, má „principal-agent“ význačné postavení vzhledem ke svému specifickému rámci vydělujícího subjekty, lapidárně řečeno, na ty „co dávají instrukce“ a na ty „co poslouchají.“ V tomto směru je tak „principal-agent“ základní východisko pro zkoumání faktorů formujících rozhodnutí MPs hlasovat specifickým způsobem s ohledem na předpokládanou subordinaci poslanců dvěma subjektům vlivu – národní politické straně a frakci EP. Níže jsou tak představeny některé relevantní dimenze konceptu VB, které svým charakterem implikují příslušnost k problematice „principal-agent“, neboť sledují potenciálně rivalitní vliv národní politické strany vůči frakci EP. Každá z těchto dimenzí je pak

⁸ Politické strany mají klíčový vliv na kariéru vyhlídky politika, neboť rozhodují, kdo se objeví na kandidátní listině do voleb. Z toho důvodu se dá předpokládat, že politik, usilující o znovuzvolení, minimálně nebude před volbami zcela ignorovat pokyny národní strany. Frakce EP pak mohou rozhodnout o vyloučení člena ze svých řad a významně tím zhoršit jeho pozici v EP. V praxi k tomu ovšem příliš nedochází.

doplněna teoretickými předpoklady, které budou dále zkoumány ve třetí kapitole, či jsou z hlediska analýzy v závěrečné kapitole relevantní.

Stranická koheze a stranická disciplína

Za jeden z aspektů „voting behaviour“ lze považovat tzv. stranickou kohezi, jež představuje jakousi soudržnost politické strany, která se nutně neprojevuje jen v rovině hlasování, ale i v dalších oblastech fungování politických stran. Ozbodun (1970, s. 305) definuje kohezi jako „míru, do jaké lze pozorovat, že členové strany spolupracují za účelem naplnění zájmů strany.“ Dosažení koheze je bezesporu klíčovým cílem politických stran, zejména s ohledem na fakt, že politické strany jsou běžně považovány za unitární aktéry se specifickými zájmy a cíli. Tento předpoklad pak implikuje skutečnost, že vnitřně nesourodé strany mohou s těžší fungovat, pakliže se jejich členové ani neshodnou na prioritách a cílech této strany.

V souvislosti s výzkumem faktorů, jež lze označit za determinanty vnitrostranické koheze, bývají v literatuře často zmiňovány vnitrostranická organizace a s ní související dostupnost stranických nástrojů pro vynucování disciplíny členů strany. Ta bývá mnohými politology přímo spojována nebo dokonce zaměňována s výše uvedeným pojmem stranická koheze. Stranická disciplína by tak měla být přímo vyjádřena v míře koheze dané strany. Ozbodun (1970, s. 305) tyto dva pojmy ovšem rozlišuje. Stranická koheze podle něj představuje „míru, do jaké lze zaznamenat, že členové strany spolupracují za účelem dosažení společných cílů strany.“ Pojem stranická disciplína pak podle něj obsahuje dva prvky – první se týká toho, zda členové strany přijímají pokyny od lídra či lídrů strany a podle pokynů následně postupují, druhý prvek se pak týká samotných nástrojů „umravňování“ vzpurných členů strany a přinucení je chovat se podle pokynů lídra. Bowler, S., Farrell, D., & Katz, R. (1999, s. 5) rovněž odkazují na Ozboduna a v souvislosti s vztahem mezi stranickou kohezí a disciplínou poznamenávají, že kdykoliv vidíme, že „strana hlasuje jako jeden blok,“ může to být ze dvou důvodů – „členové strany spolu souhlasí nebo jsou (naopak) donuceni jednat v souladu navzdory jejich osobním preferencím.“ Také americký politolog Helmut Norpoth (1976) rozlišuje mezi kohezí strany, založenou na společných cílech a kohezí postavenou na disciplíně. Norpoth však v americkém Kongresu přisuzuje klíčový vliv kohezí založené na společných cílech.

Situace poslanců Evropského parlamentu je poměrně specifická vzhledem k tomu, že na straně jedné jsou MEPs členy poslanecké frakce v EP, na druhé straně však nadále zůstávají členy své národní strany. Potenciálně tak lze porovnat kohezi hlasování parlamentní frakce jako jednu „úroveň koheze,“ na druhé straně lze rovněž detekovat kohezi národní politické strany, za jejíž

vyjádření někteří politologové považují právě divergenci hlasování MEPs ve prospěch postojů národní politické strany. Willumsen (2023) však v souladu s poznatky Ozboduna poukazuje na fakt, že analýza chování členů Evropského parlamentu a způsobu, jakým národní strana zasahuje do jejich hlasování v EP, je poměrně problematická, vzhledem k tomu, že samotné hlasování MEP proti většinovému postoji jeho „mateřské“ frakce v EP nemůže sloužit jako jednoznačný důkaz o zásahu a vynucování disciplíny na daném členovi Evropského parlamentu národní politickou stranou, neboť daný politik se mohl jednoduše rozhodnout hlasovat ve prospěch postoje své strany proto, že je mu postoj jeho národní strany zkrátka bližší.

Willumsen připomíná, že vstup do politické strany je obvykle svrchovaným a nezávislým rozhodnutím jednotlivce, zatímco vstup člena strany, resp. obvykle strany jako takové do politické frakce v EP, je mnohem více záležitostí kolektivního vyjednávání a přirozeně tak lze očekávat, že postoje národní strany budou danému politikovi bližší. Podobně hovoří i Krehbiel (1993), jenž poukazuje na to, že lze jen obtížně vyhodnotit vliv působení vedení strany na hlasování členů parlamentu vzhledem k tomu, že jejich jednotný postoj v hlasování může jednoduše odrážet sdílenou vůli hlasovat určitým způsobem. Krehbiel však tvrdí, že nezávisle na tom, zda na výsledné rozhodnutí politika chovat se určitým způsobem působí loajalita vůči stranické ideologii či vliv vedení strany, pozorovatelný výsledek je v obou případech stejný.

Pravděpodobně i z tohoto důvodu se tak lze setkat s celou řadou prací, které ztotožňují právě divergenci hlasování MEPs vůči většinovému postoji frakce s výsledkem působení národní politické strany, tedy odklon hlasování MEPs proti frakci ve prospěch postoje národní strany bývá považován za jakési „vítězství“ vlivu národní strany coby silnějšího „principal.“

Faktor vývoje hlasování z hlediska působení času

Za další aspekt VB lze označit dimenzi vývoje hlasování v čase. Tento aspekt reflektuje např. dynamiku ideologického směřování strany, schopnost strany reagovat na měnící se nálady voličů, ale také vývoj působení v čase vnitrostranické disciplíny na chování MEPs. Zatímco celková koheze v hlasování politických stran tak poskytuje jen základní informace o vnitřním souladu strany, zaměření na faktor času poskytuje reflexi vnitřní dynamiky strany, jejího směřování či měnících se priorit.

V Evropském parlamentu lze pak mimo jiné sledovat vývoj hlasování jednotlivých MEPs s poukazem na potenciální konflikt mezi národní politickou stranou jako jedním subjektem vlivu a evropskou frakcí, představující druhý subjekt vlivu. Koop, Reh, & Bressanelli, (2017) v článku věnovaném „legislative behaviour“ poslanců EP poukazují na fakt, že loajalita MEPs

vůči svým politickým frakcím v Evropském parlamentu klesá s blížícími se volbami. V souvislosti s potenciálním konfliktem odlišných „principals“ dokonce poukazují na to, že v době před volbami (zejména těmi evropskými), se postavení jednotlivých členů delegace v EP de facto mění na jakýsi „one principal set-up“ (s.18), jinými slovy poslanci EP jsou v době před volbami podstatně „rebelantnější“ ve vztahu k frakcím EP než mimo období voleb, neboť během období voleb, resp. v době předvolební kampaně jsou mnohem více reaktivní vůči pokynům národní politické strany. Zároveň poukazují na to, že uvedené zjištění se především týká těch stran, které jsou silně centralizované, neboť takové strany mají větší vliv nad tím, kdo se objeví na kandidátní listině a tímto způsobem tak mají možnost přímo zasáhnout do kariérních perspektiv daného politika.

Lindstadt, Slapin, & Wielen, (2011) upozorňují, že koheze hlasování politických skupin v EP se mění nejen mezi jednotlivými volebními obdobími EP, ale i v rámci nich. Poukazují na fakt, že nejvyšší koheze v rovině hlasování je u frakcí EP v „období uprostřed volebního období a nejmenší je naopak v období voleb“ (s. 64). Rovněž v souvislosti s volbami do EP připomínají, že politické strany neignorují své delegace v Evropském parlamentu, navzdory tomu, že veřejnost očividně evropské volby příliš nesleduje a nejeví o ně velký zájem. Autoři studie toto vysvětlují tím, že i přes obecné vnímání voleb do EP jako voleb druhého řádu, strany pravděpodobně pocítují určité obavy, že by se voliči mohli začít více zajímat o to, jak členové daných stran v Evropském parlamentu reprezentovali národní zájmy, či případně by tohoto tématu mohla využít politická konkurence. Z tohoto důvodu tak údajně strany závěrem volebního období EP vytvářejí větší tlak na své poslance v parlamentu s cílem vyhnout se potenciálním nepříjemnostem. Vzhledem k těmto faktům autoři studie rovněž připomínají, že formy a intenzita vynucování disciplíny MEPs jejich „mateřskými“ politickými stranami se v průběhu výkonu jejich mandátu v EP pravděpodobně mění.

Vnirostranická dynamika z hlediska centralizace strany a nominačního procesu

Za další integrální prvek, jenž je součástí komplexního setu podmínek, které se mohou podílet na výsledném hlasování členů parlamentu, lze považovat vnitřní uspořádání strany a s tím související charakteristiku nominačního procesu do voleb.

Charakteristika strany z hlediska centralizace a od ní odvozená vazba mezi vnitřním nominačním procesem strany, její organizací a (nejen) kohezí strany, se stala předmětem řady studií (Bille, 2001; Lundell, 2004; Bawn, Cohen, Karol, Masket, Noel, & Zaller, 2012). Někteří autoři (Katz, & Mair, 1995) předpokládají, že strany se silnějšími centrálními orgány jsou lépe

schopny zasáhnout do nominačního procesu kandidátů strany pro volby a potenciálně tak eliminovat již na začátku ty kandidáty, u kterých existuje vysoká pravděpodobnost názorového nesouladu se stranickým vedením.

Naopak u těch stran, kde je uplatňována vysoká míra vnitrostranické demokracie, a tedy je ponechán velký prostor např. jednotlivým regionálním buňkám strany pro výběr kandidátů do voleb, existuje údajně vyšší riziko nesouladného přístupu v hlasování těmito MPs (případně MEPs) s pokyny vedení strany (tamtéž).

V této souvislosti je nutné zmínit, že může existovat rozdíl mezi formálními pravidly tak, jak jsou zaneseny ve stranických stanovách a reálnou praxí. Meserve, Robbins, & Thames, 2017 tvrdí, že strany se reálně svými deklarovanými pravidly vůbec nemusí řídit. Pro politology tak může být obtížné správně analyzovat působení faktoru vnitřního uspořádání strany na hlasování svých členů vzhledem k tomu, že strany mohou reálně vnitřně fungovat dle jiných principů, než k jakým se oficiálně hlásí. Kelbel (2020) ovšem tento předpoklad spíše odmítá a ve své práci na téma konfliktu formálních a neformálních pravidel v rámci fungování politických stran poukazuje na fakt, že politické strany sice svá pravidla zcela nedodržují, ale „ne v takovém rozsahu, jak je mnohdy očekáváno.“ (s. 9) Strany totiž sice zcela nerespektují svá pravidla, zároveň však neplatí, že by neformální postupy zcela „zvítězily“ nad neformální praxí. Zároveň však připomíná slova Blomgrena (2015) o tom, že prostor EU představuje jiný terén a chování politických stran ve vztahu k evropským institucím stále vyžaduje hlubší studium.

Význam předmětu hlasování pro národní politickou stranu

V ideálním případě by se postoje MEPs a jejich parlamentních frakcí měly shodovat, v praxi však výsledky hlasování potvrzují neustálou přítomnost, byť i minimálního konfliktu v rámci skupin v EP. Řada studií (Hix 2002; 2007; Willumsen, 2023) vychází z předpokladu, že frakce EP dlouhodobě vykazují vysokou míru koheze. To potvrzuje i Hix et al. (2007), zároveň však tvrdí, že v případě významného konfliktu mezi postoji strany a frakce, poslanci zpravidla dávají přednost postoji národní strany.

V praxi by však nemělo docházet k tomu, že by strana neustále hlasovala proti postoji své frakce, neboť taková strana by mohla v Evropském parlamentu poměrně rychle ztratit reputaci jako nespolehlivá a neloajální. Hix et al. (2007, s. 87–104) provedli analýzu prvních pěti evropských parlamentů (1979–2004), ve které ukázali, že u prvních pěti EP, v případech, kdy se postoje strany a frakce významně rozcházel, MEPs častěji hlasovali s jejich národní politickou stranou než s evropskou. Rovněž tvrdí, že v případech, kdy se MEPs v hlasování

„odkloní“ od postoje frakce, jedná se o očividnou manifestaci odlišných postojů strany a frakce, zároveň však poukazují na to, že ne všechna hlasování MEPs v souladu s postoji frakce znamenají sdílený postoj těchto dvou subjektů. V některých případech totiž údajně strany záměrně nechávají své poslance hlasovat v EP v souladu s postoji frakce, navzdory vlastnímu odlišnému stanovisku, neboť udržení reputace v EP či vidina „odměny“ pro jejich členy delegace v EP formou např. specifického místa v parlamentním výboru, má pro stranu větší cenu.

Podle předpokladů Hixe et al. v hlasováních, která jsou z různých důvodů klíčová pro národní politickou stranu, mohou poslanci EP častěji hlasovat ve prospěch postoje národní strany proti frakci. Zároveň však nelze hovořit o pravidle, ani o intenzivně pozorovatelném jevu, vzhledem k tomu, že koheze frakcí v EP, jak již bylo řečeno, zůstává vysoká a loajalitu MEPs vůči frakci a národní straně ovlivňují i další faktory.

2. Dva principals: hnutí ANO a ALDE/Renew Europe

Následující kapitola nabízí na úvod shrnutí vzniku, vývoje i měnícího se směřování hnutí ANO. Pokračuje nastíněním programových priorit hnutí pro evropské volby v roce 2014 a 2019 a končí podobnou charakterizací liberální frakce ALDE/Renew Europe, již je hnutí již od počátku svého působení v Evropském parlamentu členem.

2.1. Charakter a typologizace ANO

ANO (oficiálně ANO 2011) vzniklo v roce 2012 jako nástupnická strana předtím krátce fungujícího sdružení Akce nespokojených občanů, založeného podnikatelem a miliardářem Andrejem Babišem. Původní název sdružení, jenž byl následně ve zkratce vtělen i do jména nově vzniklého hnutí, měl evokovat étos změny, zhmotněné v občanském vzednutí Andreje Babiše proti korupci, mafii a neschopným politikům.

Vstupu podnikatele do politiky předcházely četné mediální výstupy, včetně těch, ve kterých jako podnikatel odmítal, že by mohl mít v budoucnosti zájem do politiky vstoupit.⁹ V roce 2013 proběhl nákup mediálního domu MAFRA, publikujícího nejčtenější periodika v zemi typu Mladá fronta DNES či Lidové noviny, Babišovým holdingem Agrofert. Pravděpodobně i díky těmto investicím a masivní kampani, které se zúčastnila řada významných osobností kulturního, sportovního i podnikatelského života české společnosti (např. hokejista Jaromír Jágr, zpěvačka Marie Rottrová, herec Jakub Prachař, spolujatel firmy Kofola Janis Sammaras, architektka Eva Jiříčná nebo herečka Veronika Žilková)¹⁰ hnutí ANO překvapivě obsadilo druhou příčku v předčasných volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2013 a se ziskem 18,65 % utvořilo vládu s ČSSD coby vítězem voleb a s KDU-ČSL v roli nejmenší strany vlády. Andrej Babiš sám pak obsadil post ministra financí.

Navzdory vnitrokoaličním neshodám, jež vyvrcholily odvoláním Andreje Babiše z postu ministra financí tehdejším premiérem Bohuslavem Sobotkou v květnu 2017, se hnutí ANO následné volby v roce 2017 podařilo vyhrát se ziskem 29,64 %. Již řádným volbám opět předcházela masová kampaň hnutí, včetně některých zviditelňujících prvků, např. vydání propagační knihy Andreje Babiše „O čem sním, když náhodou spím,“ která byla rozdávána na volebních mítincích strany.¹¹ Následný vznik vlády byl však doprovázen komplikacemi vzhledem k tomu, že některé strany již dopředu deklarovaly nevěli vstoupit s hnutím do koalice

⁹ Např. Show Jana Krause, 23.9. 2011. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Z135Q0G9K58>

¹⁰ Řada osobností však od podpory později ustoupila, či odmítla aktuální postoj k hnutí komentovat. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/osobnosti-se-odvraci-od-babise-proti-nemu-jsou-i-ti-ktere-hn/r~275601b092a311e9b2a00cc47ab5f122/>

¹¹Sám Andrej Babiš ovšem připouští, že není autorem všech pasáží publikace.

(Deník.cz, 2017). Tehdejší prezident Miloš Zeman tak 13.12.2017 jmenoval jednobarevnou vládu v čele s Andrejem Babišem, která ovšem v lednu následujícího roku nezískala důvěru Poslanecké sněmovny, následkem čehož musela podat demisi. Vznik nové vlády trval rekordně dlouhou dobu, neboť jmenována byla až 27.6.2018 ve složení ANO v roli silnějšího člena koalice + ČSSD jako minoritní síla. Druhá vláda Andreje Babiše již důvěru Poslanecké sněmovny získala, zejména díky tzv. „dohodě o toleranci,“ uzavřené v červenci 2018 mezi vládními ANO, ČSSD a komunisty, kteří se výměnou za plnění některých jejich programových bodů vládou zavázali vládu podporovat (Deník.cz, 2018).

Období druhé vlády Andreje Babiše pak bylo poznamenáno v první části masovými demonstracemi spolku Milion chviliek pro demokracii, které představovaly (mimo jiné) reakci na četné zprávy Evropské unie i nevládních organizací, upozorňující na střet zájmů premiéra, stejně jako na nejasnosti ohledně jeho podnikání (zejména tzv. kauza Čapí hnízdo). Do druhé části volebního období pak výrazně zasáhla pandemie covid-19, která přinutila vládu přijmout rozsáhlá opatření, jež byla mnohdy označována za chaotická, neefektivní či nedostatečná. V této době také hnutí ANO v rámci průzkumů volebních preferencí výrazně klesla volební podpora.¹² Ve volbách do Poslanecké sněmovny 2021 bylo hnutí poraženo vítěznou koalicí SPOLU, která s hnutím STAN a Piráty vytvořila vládní koalici jmenovanou prezidentem v prosinci 2021, čímž hnutí ANO poprvé za svou existenci přešlo do role opozičního subjektu.

Politika ANO není odvozena od konkrétní ideologie, hnutí se naopak od počátku brání zařazení na ose levice-pravice s argumentem, že „není žádné vlevo a vpravo“ (A. Babiš, webové stránky hnutí ANO, 2013). Podle hnutí je takové rozdělení zastaralé a nereflektující reálné rozdělení politické moci v České republice, které lze údajně lépe rozdělit na „tradiční strany“ vs. „obyčejní lidé.“¹³ Tento narativ používá hnutí ANO dlouhodobě a prakticky se jedná o jeden z nejstabilnějších prvků komunikační strategie hnutí. Za další stabilní prvek komunikace ANO lze považovat důraz na označení strany jakožto „hnutí“ a nikoliv „politické strany“ (navzdory faktu, že česká legislativa de facto nerozlišuje mezi pojmem hnutí a politická strana). Politické strany, resp. tzv. „tradiční strany“ totiž dle hnutí představují korupci, elitářství a úpadek.

Ani z politologického hlediska není ideologická pozice ANO jasná. Zejména zpočátku existence hnutí označovali politologové stranu za centristický, či středopravý subjekt (Lansford, 2015, s. 1656; Bitonti, & Harris, 2017, s. 104). Hájek (2017, s. 293) popisuje

¹² Např. volební model IPSOS z dubna 2021, který dává ANO „jen“ 22,2 % a řadí jej na druhé místo. Dostupné z: <https://www.ipsos.com/cs-cz/ipsos-volebni-model-duben-2021>

¹³ Tento způsob uvažování bývá typicky spojován právě s populistickými stranami

ideologickou polohu ANO jako „téměř uprostřed spektra.“ Díky této strategické pozici prý strana dokázala přitáhnout široké masy voličů, kteří se sami ideologicky soustředí kolem politického středu. Podle některých se ale postupně politika hnutí více přiblížila levici, respektive populistické levici. Tomáš Lebeda v rozhovoru pro server E15 (2022) zmiňuje, že volební podporu hnutí posiluje fakt, že „na levici není lepší volba.“ V souvislosti s působením ANO se rovněž poukazuje na postupný úpadek tradičně silných levicových stran KSČM a ČSSD jejichž pád (resp. neúspěch ve volbách do Poslanecké sněmovny) do značné místy koreluje s vzestupem a etablováním hnutí ANO v rámci české politické scény (Respekt, 2021). O tomto faktu hovoří i Lukáš Jelínek (Český rozhlas, 2022), jenž popisuje postupný přesun levicově smýšlejících voličů k hnutí ANO.

V souvislosti s nejasným ideologickým směřováním ANO lze poukázat na opakované výrazné změny postojů hnutí mimo jiné např. v otázce důchodů, či postoje k Evropské unii. Strana tak dlouhodobě nezastává koherentní ideologii a hodnotové směřování. Nejasná je rovněž role propagačních publikací Andreje Babiše („O čem sním, když náhodou spím,“ „Sdílejte, než to zakážou“), od kterých se strana distancuje,¹⁴s tvrzením, že se nejedná o formu konkrétního politického programu hnutí. Zároveň na tyto materiály ovšem Andrej Babiš příležitostně poukazuje a lze předpokládat, že voliči si tyto publikace s programem ANO spojují.

Navzdory svému označení „hnutí“ (které bývá politology a sociology spojováno s kolektivním snažením, formací „zespodu,“ či absencí jasné hierarchie), lze ANO považovat za silně centralizovanou stranu v čele s předsedou Andrejem Babišem (Kopeček, 2016; Saxonberg, & Heinisch, 2022) jenž hnutí řídí od samotného založení a jehož pozice předsedy zatím nikdy nebyla ohrožena. Jeho mandát byl naposledy znovu potvrzen v únoru 2024, navzdory přechozím slibům předsedy, že „v dalším období již kandidovat nebude.“ (Český rozhlas, 2022). Z hlediska vnitřního uspořádání hnutí bývá politology (Kopeček, 2016) poukazováno na mimořádně silnou pozici Andreje Babiše, stejně jako absenci vnitrostranické soutěže a potenciálně tak i nedemokratické prostředí strany. Nejen silný akcent na boj s korupcí a s „tradičními politiky“ zařazuje ANO do kategorie populistických stran. Tyto strany tak typicky prezentují samy sebe jako autentické reprezentanty lidu bojujících za spravedlnost proti zkorumpované elitě (Mudde 2004; Müller, 2016).

¹⁴ Například před volbami 2017 vznikly kontroverze ohledně toho, zda má ANO výdaje na vydání knihy počítat jako náklad na volební kampaň, hnutí toto nejprve odmítlo s tím, že kniha představuje volební program pro rok 2035. Takový výklad byl však soudy odmítnut.

O tom, že tímto myšlenkovým směrem se ubírá i ANO svědčí samotný akronym hnutí „Akce nespokojených občanů.“ Tento název je však poněkud bizarní s ohledem na okolnost, že hnutí bylo zformováno z vůle Andreje Babiše a reálně nepředstavuje spontánní formaci občanů. Populistické strany rovněž vystihuje aktivní využívání zejména negativních emocí a mobilizace voličů pomocí vytváření negativního až nenávistného obrazu oponenta populistické strany. (Prior, & van Hoef, 2018). Karlson (2024) poukazuje i na autoritářské tendence, jež nástup k moci populistů doprovázejí. Za populistické tak označuje ANO celá řada autorů. (Havlík, 2019; Bušítková, & Baboš, 2020; Havlík, 2019; Saxonberg, & Heinisch, 2022). Vzhledem k absenci ideologického ukotvení, lze považovat právě populismus za klíčový znak politiky hnutí.

Zároveň dle některých názorů svým charakterem strany založené a řízené podnikatelem, na němž je strana reálně existenčně závislá, ANO připomíná typ tzv. podnikatelské strany (Kopeček, 2016). Jedná se o typ strany založené podnikatelem, který de facto politický subjekt vlastní. Tito lídři tak představují jakési politické podnikatele, kteří svými aktivitami v politice „zajišťují“ a posilují své ekonomické zájmy. Zároveň právě důraz na ekonomiku a image Babiše jakožto úspěšného byznysmena se stala permanentní součástí prezentace ANO. Fakt, že si voliči zakladatele a předsedu strany spojují s ekonomickými úspěchy potvrzují i mnohé průzkumy.

2.2. ANO v kontextu evropské integrace a programatika pro evropské volby

Ve vztahu k evropské integraci zastává hnutí od počátku nejednoznačný postoj. Sám Andrej Babiš své postoje opakovaně mění. Například v roce 2010, ještě jako „nepolitik“ prohlásil, že „nemá rád Evropskou unii a nehlasoval pro EU“ (Lidové noviny, 2010). Ve stejném roce později podobný výrok zopakoval v pořadu České televize (2010), kde připodobnil EU k RVHP: „Napřed jsme byli v RVHP, tam rozhodovali Rusové. V EU, samozřejmě ještě když tam posíláme lidi, kteří se tam ani pořádně nedomluví, tak kdo rozhoduje? Francie, Německo, Anglie a Silvio“. Postupem času se však vyhrocenost postoje Babiše k Unii zmírnila. Například v roce 2019 na zasedání lídrů 13 tzv. mladších členských států EU ve Varšavě při příležitosti 15 let zemí v EU označil Unii za „skvělý projekt,“ který se ale „musí změnit.“ (Seznam Zprávy, 2019). V rozhovoru s německým deníkem Der Spiegel v roce 2020 pak tvrdil, že „chce změnit obraz EU v Česku“ (Český rozhlas, 2020). Pozoruhodný je rovněž názorový vývoj předsedy strany k otázce přijetí eura. Jako podnikatel a nepolitik v rozhovoru v roce 2009 pro Hospodářské noviny prohlásil: „Euro musí být klíčové téma pro jakoukoliv budoucí vládu. Když vám kurz koruny skáče pořád nahoru dolů, nemůžete nic plánovat. Nechápu, proč to politici konečně nepochopí. Až euro přijmou všechny státy kolem nás, tak si spekulativní

kapitál bude hrát jen s naší korunou. A to nemůžeme ustát. “ V roce 2017 již jako předseda hnutí však odmítl euro s argumentem, že by „Česko přišlo o nástroj proti krizím“ (E15, 2017). A na sociální síti TikTok v roce 2024 prohlásil, že on ani hnutí ANO „nechce euro,“ přičemž označil českou korunu za druhou nejsilnější měnu v Evropě po švýcarském franku.¹⁵

Oficiálně v EU hnutí ANO nikdy nebylo považováno za přímo „euroskeptický“ subjekt. První volby do Evropského parlamentu, kterých se hnutí účastnilo, byly ty v roce 2014, v nichž ANO zvítězilo s 16,13 %. Tehdejší kandidátku vedl bývalý eurokomisař a vyjednaváč vstupu ČR do EU Pavel Telička, jehož pozitivní postoj k evropské integraci pravděpodobně posílil image ANO jako pro-evropské strany. Dvojkou na kandidátce se stal diplomat a podnikatel Petr Ježek, třetí místo pak obsadila rovněž diplomatka Dita Charanzová. V této souvislosti se nabízí zmínit, že Telička, ani Ježek již s ANO nespolupracují. Telička se stal poměrně výrazným kritikem Andreje Babiše a Dita Charanzová v roce 2023 oznámila, že již nebude kandidovat za hnutí ANO do EP s argumentem, že ANO nabralo „konzervativní a národovecký kurz.“ (Novinky, 2023).

V evropských volbách v roce 2019 ANO obhájilo svůj post nejsilnější české strany v EP se ziskem 21,18 % a 6 mandátů. Na kandidátní listině se v první trojici objevila, nyní již na prvním místě, Dita Charanzová, následovaná Martinou Dlabajovou a Martinem Hlaváčkem. Stejně jako Charanzová, i Dlabajová před nadcházejícími volbami v roce 2024 oznámila, že již nebude kandidovat za hnutí ANO s ohledem na směřování strany.

Již od počátku je ANO v EP součástí liberální frakce ALDE, resp. později nástupnické Renew Europe. Hloušek a Kopeček (2020) označují připojení ANO k liberálům za příklad „hyperpragmatické aliance.“ Podle autorů totiž ANO nejenže vybočuje z řady liberálních stran, jež jsou součástí skupiny, nýbrž svým směřováním jde hnutí přímo proti hodnotám frakce. Alianci typově protichůdných subjektů vysvětlují čistým pragmatismem. Pro liberální frakci má prý ANO hodnotu coby relativně silná strana s několika poslanci, která tak může zvýšit prestiž skupiny (nejen) v Evropském parlamentu. Navíc ANO nabízelo perspektivu rozšíření frakce o stranu ze členské země, která doposud mezi členy frakce chyběla. Pro hnutí ANO se pak vstup do liberální frakce mohl jevit jako cesta nejmenšího odporu. Tehdejší líder kandidátky ANO Pavel Telička svým euro-optimistickým přístupem vytvořil hnutí v Evropském parlamentu „dobré jméno“ a tedy vstoupit do liberální frakce se pro ANO pravděpodobně jevilo jako logické.

¹⁵ <https://www.tiktok.com/@andrejbabis/video/7320286600598981920>

Stranu navíc v rozhodnutí mohl podpořit fakt, že česká veřejnost je obecně velmi pasivní v zaznamenávání evropské politiky a reálně jen málokterý volič sleduje, v jaké skupině je „jeho strana“ prezentována na úrovni Evropského parlamentu. Strana se tak nemusela cítit ohrožená případným vstupem do, z hlediska voličů, špatné frakce.

Na úrovni dimenze ANO, jakožto člena a lídra vlády, došlo k výraznějším konfliktům v rámci evropské politiky zejména v souvislosti s takzvanou migrační krizí v letech 2015–2016 a návrhem migračních kvót pro členské státy, proti kterým se ANO ostře stavělo. Již takřka lidový je příběh Andreje Babiše o tom, jak společně s maďarským premiérem Viktorem Orbánem „bouchli do stolu“ a společně zabránili migračním kvótám.¹⁶ Dostál (2018) rovněž popisuje určitou „hungarizaci“ české zahraniční politiky jakožto narážku na iliberální obrat maďarské demokracie a převzetí negativního narativu ve vztahu k EU maďarským premiérem.

Program ANO pro evropské volby 2014

Podobně jako u voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2013 využilo hnutí ANO ve svých prvních evropských volbách v rámci komunikační strategie motiv dětí a jejich budoucího prospěchu. Kampaň pod názvem „Aby i naše děti měly v Evropě šanci“ (webové stránky hnutí ANO, 2014) odrážela nespokojenost Čechů s politickou situací a pocit nedostatečně silného hlasu v Evropské unii. Samotný graficky jednotvárný program o 12 stránkách textu s titulem „ANO Evropě“ zdůrazňoval údajnou neschopnost dosavadních zástupců ČR v EU, kontrastující se schopnými a odhodlanými kandidáty hnutí, připravenými hájit české zájmy.

Úvodní část programu je věnována určité formě rekapitulace předchozích 10 let České republiky v EU a zmínce role evropské integrace v rozvoji ČR s poukazem na fakt, že na trh EU směřuje 80 % českého vývozu a naopak 90 % přímých investic v ČR je evropských. V následující části ANO slibuje změnu přístupu v tom, jak čeští politikové zastupují zájmy země v EU, kritizuje údajnou neschopnost předchozích českých delegací v EP prosadit se a tvrdí, že primární problém údajně malého úspěchu Česka těžit ze vstupu do EU je přístup předchozích politických elit. Zajímavá je rovněž narážka na pád vlády v době předsednictví ČR v EU a kritika toho, že Česko příležitosti předsednictví "nevyužilo k vybudování postavení

¹⁶ Motiv „boje proti uprchlickým kvótám“ se v rétorice ANO, i Andreje Babiše objevuje často a zahrnut byl rovněž do dvou propagačních publikací A. Babiše. Role Babiše v „odporu“ proti uprchlickým kvótám je však zpochybňována. Dostupné z: https://www.irohlas.cz/zpravy-domov/overovna-babis-kvoty-migranti_2109301556_pj

aktivního, respektovaného a vlivného partnera“ (s. 2).¹⁷ V této části programu rovněž hnutí kritizuje nedostatečný počet zástupců ČR v EU, resp. Evropské komisi, chybějící konzistenci v evropské politice ČR a zmiňuje, že je nutné „odmítnout podstatu výroku Václava Klause, že se v Unii rozpustíme jako kostka cukru v šálku kávy“ (s. 2).¹⁸ V rámci této programové sekce rovněž zaujme zdůraznění Evropského parlamentu coby „klíčového orgánu EU“ (s. 2).

V další části program zmiňuje nutnost podporovat ty návrhy, které směřují k posilování soudržnosti mezi členskými státy, zároveň se však staví otevřeně k otázce „vícerychlostní Evropy“ s tím, že je legitimní „pokud některé země se z vlastní vůle či z důvodu neplnění kritérií neúčastní některých integračních okruhů“ (s. 4). V ekonomické části hnutí zmiňuje odstranění administrativních překážek, prohloubení liberalizace volného trhu, eliminaci diskriminace „českých občanů, hospodářských a dalších subjektů“ (s. 6) a odmítá celkovou daňovou harmonizaci v rámci Evropské unie. V další části se program věnuje rozvoji infrastruktury, podpoře malých a středních podniků, revizi implementace přijaté reformy společné zemědělské politiky a zmiňuje podporu „páté svobodě,“ tedy volnému pohybu znalostí, kterou ANO vidí v mobilitě vědeckých pracovníků a schopnosti získat kvalitní pracovníky ze třetích zemí.

V následující části programu hnutí kritizuje některé vytyčené cíle EU v oblasti ochrany životního prostředí, cíl snižování emisí skleníkových plynů podle hnutí ohrožuje „základní prioritu (EU) v podobě udržitelného hospodářského růstu“ (s. 8). Podle hnutí takto ambiciózní cíle nemusí v konečném důsledku ničemu pomoci, jen „podvázat ekonomický růst EU“ (s. 8). Dále hnutí slibuje bojovat za odpovídající místo v energetických koncepcích Unie pro českou jadernou energetiku a strategické zásoby uhlí.

V otázce přijetí eura se hnutí ve svém programu staví spíše zdrženlivě. Poukazuje na některé kroky, které EU učinila v souvislosti s ozdravovacím procesem po ekonomické krizi v roce 2008 typu posílení Paktu stability a růstu, uzavření Smlouvy o stabilitě, koordinaci a správě v hospodářské a měnové unii v eurozóně či zřízení Evropského stabilizačního mechanismu. Hnutí dále uvádí, že „z pohledu ANO není vhodná doba pro stanovení data přijetí eura v ČR“

¹⁷ Jedná se o výrazně odlišný názor oproti pozdějšímu přístupu hnutí, který lze shrnout výrokem A. Babiše, že předsednictví je „žvanírna s chlebičky.“ Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/evropska-unie-predsednictvi-ano-cssd-andrej-babis.A190327_132446_domaci_klf

¹⁸ Tento přístup rovněž kontrastuje s pozdějšími postoji hnutí ANO, postavenými na evokaci nicotnosti Česka v Evropské unii a nemožnosti země dosáhnout svých zájmů.

(s. 9) a nabízí spíše přibližovat Česko eurozóně prostřednictvím plnění maastrichtských kritérií a postupně sledovat, jak přijatá opatření ovlivní budoucí podobu a fungování eurozóny.

Zajímavou částí programu je vzhledem k pozdějším postojům ANO část věnovaná tématu migrace a bezpečnosti, kde hnutí tvrdí, že “při vědomí pozitivních i negativních stránek přistěhovalectví, složitosti a nejednoznačnosti tohoto fenoménu, ANO považuje imigrační politiku Unie za principiálně dobře koncipovanou“ (s. 10). Jedná se o poměrně odlišný přístup, než jaký hnutí prezentovalo na úrovni národní politiky v době tzv. uprchlické krize a který zastává i dodnes.¹⁹ Zároveň v této sekci ANO hovoří o potenciálním přínosu migrace v podobě překonávání negativních demografických trendů, přivádění kvalitních pracovníků z tzv. třetích zemí, či zaplňováním pracovních míst, která nejsou atraktivní pro místní obyvatele. Rovněž zde zmiňuje nutnost bojovat s nelegální migrací s poukazem na zločinecké sítě, které za ilegální migrací stojí a „běžence vykořisťují a často ohrožují jejich zdraví a životy“ (s. 11). Hnutí připomíná, že migrační toky do Evropy budou pokračovat a jejich nezvládnutí by „vedlo k destruktivním jevům v podobě nárůstu kriminality, xenofobie a extrémismu“ (s. 11). Nakonec v této části připomíná české exulanty a jejich přijetí jinými státy od doby J.A. Komenského, až po léta 1938, 1948 a 1968.

Poslední dvě části se týkají rozšiřování EU, které má ANO za přirozené vzhledem k charakteru EU, ačkoliv upozorňuje na problematičnost přijetí státu, jehož rozměr by na vstup do Unie „za běžných podmínek měl destruktivní dopad na unijní rozpočet“ (s.11). Závěrečná část programu pak zdůrazňuje nutnost Evropské unie zvyšovat svůj vliv ve světě, rozšiřovat hodnoty demokracie, právního státu, lidských práv apod. Program končí zmínkou o tom, že ANO nepodceňuje ani další oblasti politik „od kulturní po vesmírnou“ (s. 12).

Program ANO pro evropské volby 2019

Pro volby do Evropského parlamentu v roce 2019 vydalo hnutí program²⁰ čítající 19 stránek s titulkem „ČESKO OCHRÁNÍME. Tvrdě a nekompromisně.“ Na titulní stránce programu se objevuje předseda hnutí Andrej Babiš spolu s „jedničkou“ na kandidátce Ditou Charanzovou. Program je rozdělen do 16 sekcí, opatřených velkým červeným titulkem a krátkým textem. Pod některými sekcemi se objevuje jednoduché grafické znázornění připomínající textové „bublíny“ v rámci mobilní konverzace, očividně evokující vzájemně doplňující se dialog

¹⁹ Kritika přístupu Evropské unie k migraci je dnes jedním z často se objevujících motivů komunikační strategie hnutí.

²⁰ Volební program ANO pro evropské volby 2019. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ano-cesko-ochranime.pdf>

Babiše a Charanzové typu: A. Babiš: „To mám jako v Bruselu držet hubu a krok?“ D. Charanzová: „Máme přímý vliv na řízení EU.“ Krátké vyjádření dvou politiků je zároveň doplněno různorodými emotikony.

Vzhledem ke své útlosti lze program považovat za poměrně vágní. První sekce týkající se reformy EU poukazuje na údajnou nutnost posílit subsidiaritu členských států a rozhodovat na evropské úrovni pouze tam, kde to má smysl. Jako příklad nevhodné oblasti pro společný postup hnutí uvádí sociální politiku, která by podle něj měla zůstat pouze v kompetenci členských států. Prostor pro společný postup na evropské úrovni naopak vidí ANO například u zdanění velkých technologických firem a nadnárodních společností „působících ve více členských zemích najednou“ (s. 2). Ve stejné sekci dále hnutí tvrdí, že bude „trvat na tom, aby do budoucna byly zcela jasně vymezeny role unijních institucí,“ (s. 2) zároveň navrhuje posílit roli Evropské rady (nicméně nenavrhuje jak konkrétně). V podobném duchu pokračuje i další část programu, jenž tvrdí, že je potřeba zvýšit efektivitu unijní legislativy a novou přijímat pouze tam, kde to má smysl. Zároveň má EU podle hnutí začít řešit ty problémy, které Evropu skutečně trápí, „kupříkladu jak zajistit skutečnou kontrolu nad vnější hranicí EU a dokončení vnitřního trhu“ (s. 3).

V rámci sekce věnované migraci a vnitřní bezpečnosti²¹ je kladen důraz na schengenský prostor, kde hnutí slibuje podporovat rychlé začlenění všech zemí kontinentální Evropy. Zmíněn je také problém terorismu a nutnost členských států v této oblasti spolupracovat. Za další programový cíl v této oblasti hnutí označuje ochranu vnější hranice EU, která by měla být „naprosto neprostopupná pro ilegální migraci“ (s. 5). Rovněž zdůrazňuje nutnost reformy Společného evropského azylového systému formou zrychlení azylového řízení a posílení readmisní politiky neúspěšných žadatelů o azyl. Zajímavostí je doplňující grafika pod textem se slovy, A. Babiš: „Zrušili jsme uprchlické kvóty.“ D. Charanzová: „My sami rozhodneme, kdo u nás bude žít a pracovat.“ Pokračující text pod grafikou rovněž zdůrazňuje údajné zrušení uprchlických kvót v roce 2018 díky přičinění hnutí a zdůrazňuje podporu aktivit v zemích původu uprchlíků. Sekce je uzavřena návrhem na schválení „Marshallova plánu pro Afriku“ (s. 6). Sekce týkající se migrace a bezpečnosti je v rámci programu nejdelší.

²¹ Sekce se věnuje převážně migrační politice a bezpečnosti. Označena je titulkem „my rozhodneme, kdo u nás bude žít a pracovat.“

Program dále pokračuje otázkou rozpočtu, který by měl dle hnutí odpovídat prioritám EU i jednotlivých členských států, z pohledu ČR se dle hnutí jedná o „zajištění bezpečnosti, vytváření akceschopných sil, ochranu hranice, boj s nelegální migrací, potírání terorismu a projevů radikálního islamismu a účinnou obranu proti útokům v kybernetické oblasti“ (s. 6). Za další významné oblasti program jmenuje např. rozvoj infrastruktury, digitalizaci, vědu a výzkum, lidský kapitál či podpora start-upů. Zajímavostí je poznámka na závěr sekce, kde hnutí uvádí, že „chce pouze jedno sídlo Evropského parlamentu“ (s. 7). Tímto by podle hnutí měla EU ročně ušetřit cca 114 milionů eur. Za další programové priority hnutí uvádí liberalizaci služeb, odstranění zbytečné regulace, prohlubování takzvaných „čtyř svobod EU.“ Velmi krátké jsou sekce o prohloubení programu Erasmus+ a větší ochraně práv spotřebitelů (té je jako programovému bodu věnováno cca 5 řádků). Větší prostor je dán sekci „bojujeme za stejnou kvalitu potravin,“ kde hnutí slibuje „usilovat o zákaz dvojí kvality potravin“ (s. 10). Rovněž je zmíněna otázka bezpečnosti potravin, jejího padělání a nutnosti „větší informovanosti spotřebitelů o složení výrobku“ (s. 10).

Část programu je věnována digitalizaci, kde hnutí poukazuje na nutnost kvalitní digitální infrastruktury, slibuje podporovat „právo každého občana na dostupný přístup k internetu“ (s. 11), koordinaci digitální agendy na evropské úrovni, poukazuje na potenciál v umělé inteligenci a zmiňuje rovněž nedostatečný rozvoj tzv. eGovernmentu v České republice, která podle hnutí za ostatními členskými zeměmi „výrazně zaostává“ (s. 11). Dále je krátce v programu zmíněna nutnost prohlubující koheze regionů a států EU. Větší prostor je pak věnován společné zemědělské politice EU, která podle hnutí potřebuje reformu. Program rovněž zdůrazňuje zemědělskou nesoběstačnost České republiky a mimo jiné slibuje „boj o uznání a respektování kvality a tradičního charakteru českých potravin v EU“ (s. 13). V této sekci také hnutí zmiňuje návrh omezení dotací pro zemědělce, kteří ne hospodaří efektivně a zdůrazňuje nutnost spravedlivého rozdělení dotací.

Přijetí eura podle hnutí „není na místě“ (s. 14), Česká republika by se ale měla dle hnutí soustředit na plnění maastrichtských kritérií a podílet se na reformě eurozóny. V rámci relativně krátké sekce o energetice hnutí slibuje podporovat větší diverzifikaci zdrojů a výraznější podíl obnovitelných a jaderných zdrojů energetiky. Hnutí zde zdůrazňuje, že bude podporovat, aby otázka tzv. energetického mixu vždy zůstala v kompetenci členských států. Podobně krátká je i sekce o dopravě, u které hnutí slibuje větší podporu tzv. terminálům kombinované dopravy, liberalizaci železnici a Evropu, propojenou „moderní, silniční, železniční i leteckou infrastrukturou“ (s. 16).

Poslední část programu je věnována sekci o „přizpůsobení se změně klimatu, udržení vody v krajině a životní prostředí“ (s. 17). Tato část programu je sice otevřena slovy o nutnosti přizpůsobit se změnám klimatu, dál již však text zdůrazňuje především problém nedostatku vody a potřeby zadržovat vodu v krajině, rovněž je zmíněna podpora udržitelného rozvoje, snížení spotřeby plastů a snižování skleníkových plynů se zaměřením „na zlepšení kvality ovzduší“ (s. 17). Celý program je uzavřen slovy „podporujeme evropské cíle snižování emisí skleníkových plynů, které ale musí být také v rovnováze se zachováním konkurenceschopnosti a výkonu evropského průmyslu“ (s. 18).

Z hlediska kvantity je tak nejvíce prostoru v programu věnováno otázce bezpečnosti a migrace (sekce „my rozhodujeme, kdo u nás bude žít a za jakých podmínek,“ s. 4–6), dále digitalizaci („digitální Evropa a Česko,“ s. 11) a společné zemědělské politice EU (s. 13).

2.3. ALDE/Renew Europe – charakteristika, hodnotové směřování, program

Frakce ALDE

Frakce ALDE (Aliance liberálů a demokratů pro Evropu) představovala liberální frakci Evropského parlamentu, která oficiálně vznikla v roce 2004, nicméně její počátky sama frakce datovala již k 50. létům a vzniku Shromáždění v rámci ESUO. Skupina si pak během historie svého působení v evropské politice opakovaně změnila název s ohledem na vývoj vnitřního uspořádání frakce a členských stran. Po tom, co se dvě evropské politické strany – větší Aliance liberálů a demokratů pro Evropu a menší Evropská demokratická strana v roce 2004 v EP spojily, přijala frakce název větší členské strany ALDE. V roce 2019 frakce formálně zanikla, nicméně většina členských stran v EP přešla do navazující frakce Renew Europe. Jako evropská politická strana však ALDE funguje dodnes.

Politicky skupina představovala především liberální střed (Staab, 2011, s. 67). McGowan (2010) označuje frakci za jednoho z nejhlasitějších podporovatelů evropské integrace v EP. Za další cíle frakce označuje silný jednotný trh charakterizovaný neo-liberálním přístupem, hledání evropských řešení společných problémů, jednotný hlas Evropské unie na mezinárodní úrovni, větší demokratizaci fungování Unie, ochranu všech menšin nebo představu EU jako světového lídra environmentální ochrany. Právě důraz na ochranu demokratických hodnot, menšin a citlivost na tematiku environmentálních otázek je dnes u skupiny neopominutelný.²²

²² Např. charta politické strany ALDE pro volby 2024. Dostupné z: https://www.aldeparty.eu/the_manifesto

V osmém Evropském parlamentu (2014-2019) měla frakce ALDE 71 mandátů. Mezi její největší členské strany z hlediska počtu mandátů v EP patřily např. nizozemská sociálně-progresivní středová strana Demokraté 66 se 4 mandáty, či rovněž nizozemská konzervativně-liberální VVD, liberální finská Středová strana (Keskusta) se 3 mandáty nebo německá liberální FDP se 3 mandáty. Hnutí ANO se 4 mandáty se tak zařadilo mezi počtem mandátů nejsilnější strany. Frakce celkem disponovala mandáty z 21 členských států EU.²³ Post předsedy frakce po celou dobu volebního období zastával bývalý belgický předseda vlády Guy Verhofstadt.

Konkrétnější směřování frakce v této době nastiňuje manifest ALDE²⁴ pro evropské volby 2014. Manifest se v první části věnuje otázkám ekonomiky a pracovního trhu. S ohledem na vytváření dalších pracovních míst a hospodářský růst slibuje např. další smlouvy o volném obchodu mezi EU a USA, podporu malých a středních firem, rozvoj digitální ekonomiky a podporu zaměstnanosti, zejména mladých lidí. Kromě toho poukazuje na potřebu vzájemného uznávání vysokoškolských diplomů napříč státy EU. S ekonomickým růstem spojuje environmentální otázky, především funkční systém tzv. emisních povolenek s cílem snížit emise oxidu uhličitého, dále zmiňuje podporu obnovitelných zdrojů, dekarbonizaci energetické infrastruktury a postupné upouštění od environmentálně problematických zdrojů typu fosilní paliva.

Manifest se rovněž zaměřuje na otázku rozpočtu EU, který podle něj musí být „zaměřený na růst“ (s. 4). Členské státy by se dále měly zavázat, že evropské fondy budou splňovat náročnější kritéria než jen ty, že budou rozděleny „legálně“, nýbrž tak, aby poskytovaly přidanou hodnotu (s. 4). Rovněž zmiňuje, že evropské fondy by měly směřovat na podporu vědy a výzkumu. V rámci oblasti bezpečnosti manifest slibuje ochranu lidských práv, zmiňuje rozšiřování EU jako klíčový nástroj evropské zahraniční a bezpečnostní politiky a zavazuje se k podnikání kroků za účelem „otevření Evropy talentům a idejím“ (s. 6) Zároveň ale poukazuje na nutnost prevence neoprávněné migrace.²⁵

Manifest končí sekcí věnované „transparentnější Evropě,“ kde skupina navrhuje ještě více posílit princip subsidiarity, snížit počet portfolií kolegia Evropské komise nebo např. reorganizovat některé subjekty EU typu Výbor regionů. Zajímavostí je, že manifest navrhuje

²³ Výjimkou byly Itálie, Kypr, Maďarsko, Malta, Polsko, Řecko a Slovensko.

²⁴ Jde o manifest ALDE coby evropské politické strany, vzhledem k dominantnímu postavení strany ALDE v rámci frakce se ale dá předpokládat, že je možné jej ztotožnit s hodnotami stejnojmenné frakce ALDE v EP. Dostupné z https://assets.nationbuilder.com/aldeparty/pages/1959/attachments/original/1596050894/2014_manifesto_-_a_europe_that_works.pdf?1596050894

²⁵ V angličtině „irregular migration.“ Pojem v češtině nemá jednoznačný překlad.

zrušení Hospodářského a sociálního výboru a volá po revizi evropských agentur se záměrem zrušit ty, jejichž výsledky „nemají žádnou přidanou hodnotu“ (s. 8). V neposlední řadě se zde objevuje rovněž prohlášení, že Evropský parlament by měl mít pouze jedno sídlo.

Frakce ALDE/Renew Europe

Frakce Renew Europe vznikla v červnu 2019 a svou činností navazuje na skupinu ALDE, která se po volbách do EP v květnu stejného roku transformovala na novou skupinu EP, po-té co se k frakci připojilo hnutí La République En Marche francouzského prezidenta Emmanuela Macrona. V devátém Evropském parlamentu (2019-2024) je po Evropské lidové straně (EPP) se 177 mandáty a Pokrokovém spolenectví socialistů a demokratů (S&D) se 141 mandáty třetí nejsilnější skupinou EP, čítající po odchodu Velké Británie z EU 101 poslaneckých křesel.

Politicky je skupina řazená stejně jako ALDE do centra, nicméně její členské politické strany se pohybují od levého k pravému středu. Frakce hodnotově navazuje na ALDE, tedy hlásí se k silné integrované Evropě, právnímu státu, ochraně demokratických hodnot, genderové rovnosti, ochraně menšin, klimatické odpovědnosti, udržitelnosti apod. Při svém vzniku označil první předseda frakce Dacian Cioloș²⁶ za znaky skupiny „orientaci na občany, ochranu hodnot jako jsou svoboda, individuální práva,“ a cíle „prosperita a udržitelnost v Evropě nebo vyrovnaný ekonomický a sociální rozvoj.“

Frakci tvoří v současnosti zástupci ze 24 členských států EU.²⁷ Mezi její největší členské strany patří francouzské centristické hnutí Renaissance (bývalé La République En Marche) se 13 členy delegace do EP v roce 2024, španělská středo-pravá strana Ciudadanos se 7 členy, francouzské liberální Demokratické hnutí se 6 členy, či konzervativně-liberální nizozemská lidová strana VVD s 6 členy. V rámci kontextu střední Evropy lze zmínit také slovenské pro-evropské liberální hnutí Progresivní Slovensko se 3 MEPs. V tomto směru je zajímavé, že hnutí ANO tak opět představuje se svými 5 mandáty (resp. 6 na počátku volebního období EP) jednu z nejsilnějších stran frakce, alespoň co do počtu mandátů. Za zmínku stojí rovněž poměrně silné zastoupení britských Liberálních demokratů až do konečného odchodu Spojeného království z EU v lednu 2020.

²⁶ Jedná se o bývalého rumunského předsedu vlády, který se jako první Rumun dostal do přímého vedení frakce EP, později rezignoval kvůli návratu do rumunské politiky.

²⁷ Výjimkou jsou Kypr, Malta a Portugalsko.

V čele frakce stojí od ledna 2024 Valérie Hayer, jejíž předchůdce Stéphan Séjourne rezignoval, neboť upřednostnil návrat do národní francouzské politiky.²⁸ Na řízení frakce se rovněž podílí 13 místopředsedů strany, mimo jiné Dita Charanzová, která je rovněž místopředsedkyní Evropského parlamentu. Širší vedení frakce, „frakční bureau“ pak čítá 51 členů.

Na svých stránkách uvádí frakce mezi své klíčové oblasti silnou demokracii a transparentnost, vytváření pracovních míst a příležitostí, digitální transformaci, silnější Evropu ve světě a boj s klimatickými změnami (internetové stránky ALDE, 2024). Charta frakce z roku 2019²⁹ mezi své cíle uvádí „sjednocování Evropy skrze skutečnou a hlubokou integraci všech zemí od východu na západ, od severu k jihu,“ či znovunabytí evropských hodnot jako mír, svoboda a prosperita. Skupina rovněž slibuje zaměřit se na otázku ekologie a udržitelného rozvoje, odkazuje k závazkům pařížské klimatické dohody z roku 2015 a připomíná nutnost vtělit tyto závazky to konkrétních aktivit. Mimo jiné uvádí, že environmentální udržitelnost a ekonomický růst jdou „ruku v ruce.“ V další části se charta zaměřuje na demokracii, vládu práva a základní práva a svobody. Poukazuje na význam svobodných voleb, ochrany práv menšin či nezávislých a svobodných médií. Zároveň zmiňuje, že je potřeba přijmout více opatření s cílem větší ochrany práv občanů, rovnosti pohlaví nebo boje s xenofobií. Zároveň odmítá nacionalistická a iliberální hnutí, která se dle frakční charty vzmáhají „v některých částech Evropy.“ Skupina se rovněž zavazuje k boji s „destruktivními a rozdělovacími snahami populistů a nacionalistických extremistů“ a odmítnutí spolupráce s takovými stranami, které by nerespektovaly klíčové hodnoty Evropské unie a demokratického vládnutí.

V další části charta slibuje maximální využití jednotného trhu, zmiňuje propojenost hospodářského a sociálního pokroku, nutnost investovat „politické a finanční“ prostředky do kvalitního vzdělání a zdravotnictví, tak, aby byla zajištěna důstojnost všech evropských občanů. Kromě jiného zmiňuje nutnost využívat výdobytky technického rozvoje a inovací právě v Evropě, a nikoliv v jiných částech světa a zavazuje se k dalším krokům v rámci oblasti digitální sféry. Závěrečná část charty pak poukazuje na to, že Evropa musí jednat tam, kde aktivity jednotlivých států nejsou dostatečně efektivní, např. v rámci ochrany klimatu, ekonomické a monetární politiky, stability společné měny, bezpečnosti a obraně, trhu, ekologické a hospodářské tranzice, imigrace a další.

²⁸ Sám nahradil prvního předsedu frakce Daciana Ciološe po jeho rezignaci v roce 2021

²⁹ Jde o vyjádření na internetových stránkách. Na rozdíl od ALDE v předchozím období se nejedná o číslovaný dokument. Z tohoto důvodu jsou všechny uvedené citace bez uvedení stránky. Dostupné z: <https://www.reneweuropegroup.eu/group-charter>

3. Analýza „voting behaviour“ ANO

V závěrečné kapitole autor v souladu s poznatky představenými v první a druhé kapitole provede čtenáře analýzou hlasování ANO v letech 2014–2022. Získané informace o hlasování poslanců ANO budou následně zasazeny do širšího kontextu legislativního chování s poukazem na implikace, které zjištění při výzkumu chování a fungování hnutí ANO přinášejí.

3.1. Metodologie analýzy voting behaviour

Zdroje dat a zkoumané období

Pro analýzu „voting behaviour“ ANO v Evropském parlamentu byly využity datasey Simona Hixe obsahující záznamy roll-call hlasování EP, které jsou veřejně dostupné na internetových stránkách <https://simonhix.com/projects/>. V těchto souborech lze nalézt záznamy o všech hlasováních formou roll-call včetně informací o hlasováních individuálních poslanců. U každého z nich se pak pro každé hlasování objevuje číslo 1–5, s tím, že 1 představuje volbu ano pro návrh, 2 proti, 3 zdržení se, 4 absenci poslance v EP a 5 nepřihlášení se k hlasování. Analýza v rámci této práce se zaměřuje na období 2014–2022, respektive na období tzv. osmého Evropského parlamentu (2014–2019) a část volebního období devátého Evropského parlamentu (2019–2022) do poloviny roku 2022, a to vzhledem k dostupnosti dat a faktu, že tak časový rámec pokrývá relativně dlouhou dobu, kdy se rovněž částečně obměnily ideologické principy hnutí.

Z hlediska metodologie je nutné zmínit, že ANO má v době svého prvního volebního období na počátku v EP 4 poslance, nicméně později poslanci (Pavel Telička a Petr Ježek) ze strany vystupují. Vzhledem k výzkumnému rámci této práce jsou tak jejich hlasování zařazena do analýzy pouze v rámci doby, kdy jsou členy hnutí ANO, dle informací na stránkách Evropského parlamentu, přestože oba i po odchodu z ANO v liberální frakci zůstávají. Vzhledem k faktu, že oba poslanci v hnutí končí na přelomu ledna a února 2018 (poslední hlasování má číslo 6473), bude analýza tohoto volebního období rozdělena do dvou částí (tedy ANO se 4 MEPs) jako první období a ANO se 2 MEPs jako období druhé. Podobně bude řešen i problém odstupující poslankyně ANO Radky Maxové ve druhém analyzovaném období (2019-2022). Způsob vypořádání se s personální dynamikou na úrovni delegace ANO v EP v rámci výpočtů bude více rozveden níže.

„Agreement index“ a jeho metodologie

Pro výpočet vnitřní koheze strany, tedy vnitřní soudržnosti hlasování poslanců stejné strany lze užít tzv. „agreement index“. Řada autorů užívá tento pojem pro metodologicky odlišné postupy,

všechny by však v tomto kontextu měly směřovat ke stejnému cíli, tedy vymezení míry vnitřní soudržnosti. Autor této práce se rozhodl využít relativně jednoduchého postupu, kdy jsou poslanci strany, jejíž soudržnost hlasování zkoumáme, rozděleni do dvojic, tak, aby každý poslanec tvořil jednu dvojici s každým dalším poslancem parlamentu stejné strany. Celkově tak počet dvojic bude odpovídat výsledku vzorce $2n \times (n-1)$. Následně je u každé dvojice změřeno, kolikrát se hlasování dvou MPs (v tomto případě MEPs) shoduje, tedy kolikrát z celkového počtu hlasování oba poslanci volí možnost „ano“, „ne“ či „zdržení se.“ Výsledek je poté vydělen počtem hlasování, čímž dosáhneme čísla, pohybujícím se v rozmezí 0–100, jenž představuje míru shody v hlasování těchto dvou členů parlamentu. Platí, že čím je číslo blíže 100, tím větší míru shody u daných MPs/MEPs lze detekovat. Výsledky jednotlivých dvojic jsou následně sečteny, a nakonec vyděleny počtem dvojic dle zmíněného vzorce.

Zároveň je potřeba vypořádat se se způsobem interpretace situace, kdy například jeden poslanec hlasuje proti návrhu, zatímco druhý se nepřihlásí k hlasování. Vzhledem k nejasnosti reálné motivace toho poslance, který se hlasování neúčastnil (ale v parlamentu byl při hlasování přítomen), tedy zda odmítnutí účastnit se hlasování představuje určitou „strategii“, či nikoliv, přistoupil autor této bakalářské práce, v souladu s faktem, že při hlasování formou roll-call v EP lze zvolit jednu ze tří možností (tedy pro, proti, zdržení se), k vyřazení všech hlasování, kdy jeden z členů dvojice při hlasování nebo celkově v EP v dobu hlasování chybí. Reálně jsou tak srovnávána pouze ta hlasování, ve kterých oba MEPs hlasují pro možnost 1–3 dle záznamů Hixova datasetu.

Výhodou této metody je její relativní jednoduchost při výpočtu a schopnost mimo jiné odhalit nejsoudržnější, a naopak nejvíce divergentní dvojice poslanců. Nevýhodou je především to, že slouží pouze k výpočtu vnitřní soudržnosti stejnorodého bloku, tedy především politických stran. Autor tuto metodu zvolil s cílem zasazení výsledného čísla do kontextu informací o vysoké míře centralizace hnutí ANO, tzn. ověření, zda se tato skutečnost promítne do potenciální vyšší míry vnitřní koheze v hlasování ANO.

V tomto kontextu je nutné zmínit, že pro zjednodušení výpočtů autor ve své práci nerozlišuje mezi členy hnutí ANO v EP a nestraníky za hnutí ANO. Na druhou stranu, pokud poslanec deklaruje svůj rozchod s hnutím, je od daného momentu z analýzy vyřazen, neboť míra jeho reprezentativnosti v rovině stranické politiky ANO, je diskutabilní. Jak již bylo uvedeno, tento problém se týká tří MEPs, v prvním volebním období Ježka a Teličky, ve druhém období poslankyně Maxové. V obou zkoumaných obdobích 2014–2019 a 2019–2022 tak bude měřena vnitřní koheze ve dvou časových úsecích, u prvního měřeného období (2014–2019) do

hlasování 6473 (kdy ANO reprezentují 4 MEPs), a následně od hlasování 6474, kdy má delegace ANO v EP pouze 2 poslance. Zároveň však bude spočítán tzv. vážený průměr za obě části jednoho volebního období. Podobně bude měřena soudržnost strany i u období po volbách 2019, kde bude analýza rozdělena na část do hlasování 2827 (s Maxovou, 6 MEPs) a od hlasování 282 (bez Maxové, 5 MEPs).

Metodologie výpočtu koheze strany s frakcí a zdůvodnění výběru metody

Simon Hix řadí ve svých datasetech jednotlivá hlasování do kategorií podle tematických oblastí, kterých se týkají. Jedná se celkem o 21 kategorií: 1) konstituční a meziinstitucionální vztahy, 2) zemědělství, 3) rozpočet, 4) rozpočtová kontrola, 5) zahraniční a bezpečnostní politika, 6) občanské svobody, justice a vnitřní záležitosti, 7) kultura a vzdělávání, 8) rozvoj, 9) ekonomická a měnová politika, 10) zaměstnanost a sociální věci, 11) životní prostředí a veřejné zdraví, 12) genderová rovnost, 13) energetika, průmysl a vývoj 14) petice, 15) regionální rozvoj, 16) doprava a turismus, 17) vnitřní trh a ochrana spotřebitelů, 18) mezinárodní trh, 19) vnitřní regulace Evropského parlamentu, 20) rybaření, 21) právní záležitosti.

Autor bakalářské práce se tak vzhledem k rozsáhlosti datového souboru a rozmanitosti tematických oblastí hlasování, rozhodl využít Hixova rozdělení do výše uvedených oblastí. Volbu nicméně zúžil na ta témata hlasování, která lze vzhledem k pravomocím EP, resp. EU považovat za relevantní, případně ty, kde lze očekávat vzhledem k ideologickému směřování ANO určité pnutí mezi hodnotami strany a liberální frakce ALDE/RE. Jedná se o tyto oblasti: 1) energetika, průmysl a vývoj 2) genderová rovnost, 3) hospodářská a měnová politika, 4) mezinárodní obchod, 5) rozpočet, 6) vnitřní trh, 7) zahraniční věci a bezpečnostní politika, 8) zaměstnanost a sociální věci, 9) zemědělství a 10) životní prostředí a veřejné zdraví.

Každá z uvedených oblastí hlasování bude podrobněji analyzována s cílem zjistit celkovou kohezi strany v rámci dané tematiky hlasování. Ta bude vypočítána jako průměr kohezí jednotlivých MEPs. Každé hlasování jednotlivého poslance ANO tak bude konfrontováno s postojem liberální frakce. Za shodu v hlasování bude započítán pouze ten případ, kdy MEP a frakce hlasují stejně (pro/pro, proti/proti, zdržení se/zdržení se). Tento fakt je dán především skutečností, že dataset operuje s vysokým počtem hlasování (jednotky tisíc) a není možné jednoznačně interpretovat situaci, kdy se například poslanec hlasování zdrží, zatímco frakce hlasuje pro. Při měření jednotlivých kohezí individuálních MEPs rovněž nebudou započítána ta hlasování, kterých se daný MEP neúčastní. Tedy, aby bylo hlasování započteno, musí být u

záznamu hlasování jednotlivého poslance v datasetu Hixe uvedeno číslo 1 až 3. Kromě koheze na úrovni vybraných tematických oblastí bude tímto způsobem spočítána rovněž celková koheze ze všech hlasování v daném volebním období.

Pro vypořádání se s problémem poslanců, kteří v průběhu plnění volebního mandátu opustili hnutí, bude použit stejný postup jako v případě výpočtu „agreement indexu.“ Každé měřené období bude opět rozděleno na dvě části. U prvního období 2014–2019 na hlasování 1 až 6473 (4 MEPs ANO) a od hlasování 6474 (2 MEPs ANO). Podobně bude měřena koheze strany i u období 2019–2022, kde bude analýza rozdělena na část do hlasování 2827 (s poslankyní Maxovou, tedy 6 MEPs ANO) a od hlasování 2828 (bez poslankyně Maxové, 5 MEPs). Zároveň bude za každé volební období spočítán celkový vážený průměr za obě části daného volebního období. Tento průměr bude vypočítán jako součet součinů počtu hlasování a koheze obou částí daného volebního období, který bude následně vydělen celkovým počtem hlasování za dané volební období.

Postojem frakce bude rozuměn postoj většiny, respektive relativní většiny frakce. Jedná se o určitou formu zjednodušení, neboť vzhledem ke zmíněnému rozsáhlému soboru hlasování není možné jednoznačně vyvozovat, ve které situaci dává frakce členským stranám pokyny k hlasování, respektive ve kterých případech frakce kohezi v hlasování vynucuje a jaký konkrétní postoj navrhuje. Platí, že v některých případech většina MEPs v rámci frakce nehlasovala. Takové případy byly z analýzy vyjmuty, neboť stejně jako v případech jednotlivých MEPs je poměrně obtížné interpretovat tuto situaci.

Z hlediska zodpovězení výzkumné otázky o míře koheze hnutí ANO s liberální frakcí v hlasování autor poukazuje na dostupné informace o vnitřní kohezi vybraných frakcí v Evropském parlamentu. Např. podle interních materiálů Evropského parlamentu (2019, s. 2) dosahovaly v letech 2014–2019 nejvyšší míry koheze frakce Zelených, dále Evropská lidová strana a skupina Pokrokové spojenectví socialistů s mírou koheze 95,62 %, 93,71 % a 91,99 %. Podle Hokovského (2012, s. 37) měly nejsouladnější frakce v pátém a šestém Evropském parlamentu kohezi na úrovni cca 89–92 %. Aktuálně podle článku Euroactivu (2024) hlasuje většina členských stran frakce Renew Europe s cca 90% mírou koheze. Vzhledem k tomu, že autorovi není známa existence specifického vymezení hranice pro to, co lze označit za „vysokou“ kohezi a co již představuje méně kohezní či nekohezní subjekt, vycházel autor z předpokladu, že kohezi v pásmu zmíněných 90 % lze považovat za poměrně vysokou míru

koheze. Kohezi na nižší úrovni např. 80 % dle autora představuje pravděpodobně nižší míru koheze z hlediska frakce, ale stále relativně vysokou z absolutního hlediska.

Tuto metodu práce autor zvolil, neboť ji považuje za adekvátní vzhledem k formulaci výzkumných otázek a dostupnosti dat. Jako silné stránky této metody formou kvantitativní analýzy, resp. deskriptivní statistiky vidí autor její relativní jednoduchost ve zpracování v kombinaci se schopností vystihnout klíčové trendy a odpovědět otázky, na které se tato práce zaměřuje. Deskriptivní analýzy jsou zároveň přesné, neboť jejich závěry nezkoumají pouze specifický vzorek, nýbrž celou populaci, resp. celý zkoumaný subjekt. Jsou tak schopné relativně jednoduše vystihnout jinak komplexní problémy. Jejich slabinou je obecně především to, že mohou zjednodušovat složité problémy, neboť popisují „co se děje“ a méně již „proč se to děje.“ Oproti např. inferenční statistice není možné spolehlivě generalizovat dosažené závěry a extenzivně rozšiřovat její poznatky na celou populaci, či větší soubor subjektů. Na rozdíl od jiných metod má tak analytická deskripce hodnotu především při zkoumání právě vybraného specifického vzorku.

S ohledem na představené klady a zápory je autor toho názoru, že výběr této formy analyzování chování ANO v Evropském parlamentu je adekvátní právě s přihlédnutím k charakteru této práce, jež slouží jako případová studie specificky zaměřená na hnutí ANO a neposkytuje prostor pro vyvozování širokých závěrů bezpochyby implementovatelných rovněž do kontextu odlišných politických stran. Také vzhledem k formulaci výzkumných otázek, které jsou zaměřené právě na observaci charakteru hlasování ANO při zasazení do kontextu teoretických předpokladů, má autor za to, že tato metoda je vhodně zvolena vzhledem k cílům práce.

3.2. Výsledky analýzy hlasování

Níže uvedené tabulky představují u každého měřeného období analýzu hlasování. První představená tabulka vždy analyzuje kohezi jednotlivých MEPs za celé analyzované období, v její spodní části je pak představená průměrná koheze všech MEPs ANO za dané období (tedy celkově ze všech hlasování). Druhá tabulka zobrazuje index vnitřní shody strany, tzv. „agreement index“ (představující míru vnitřní soudržnosti strany v hlasování). Třetí tabulka pak ukazuje průměr koheze ve vybraných tematických oblastech hlasování. Součástí je rovněž graf zachycující dlouhodobý vývoj koheze hnutí ANO s liberální frakcí.

Tabulka č. 1 Analýza hlasování ANO MEPs 2014–2019
(zdroj: autorovy výpočty)

Analýza hlasování ANO v Evropském parlamentu mezi lety 2014-2019			
<i>Období hlasování číslo 1-6473 (4 MEPs ANO)</i>			
Období zasedání EP	16.7.2014-18.1.2018		
Celkem roll-call hlasování	6 473		
Ztoho započtených	6 458		
	Hlasování s frakcí	Hlasování proti frakci	Absencí
MEP1: Dita Charanzová	5 814	537	107
Ze všech hlasování	90,03%	8,32%	
Ze zúčastněných hlasování	91,54%	8,46%	
MEP2: Martina Dlabajová	5 719	508	231
Ze všech hlasování	88,56%	7,87%	
Ze zúčastněných hlasování	91,84%	8,16%	
MEP3: Petr Ježek	5 919	517	22
Ze všech hlasování	91,65%	8,01%	
Ze zúčastněných hlasování	91,97%	8,03%	
MEP4: Pavel Telička	5961	476	21
Ze všech hlasování	92,30%	7,37%	
Ze zúčastněných hlasování	92,61%	7,39%	
Průměr ze všech hlasování	90,64%	7,89%	
Průměr ze zúčastněných hlasování	91,99%	8,01%	
<i>Období hlasování číslo 6474-10253 (2 MEPs ANO)</i>			
Období zasedání EP	6.2.2018-18.4.2019		
Celkem roll-call hlasování	3 779		
Ztoho započtených	3 747		
	Hlasování s frakcí	Hlasování proti frakci	Absencí
MEP1: Dita Charanzová	3 325	394	28
Koheze ze všech hlasování	88,74%	10,52%	
Koheze ze zúčastněných hlasování	89,40%	10,59%	
MEP2: Martina Dlabajová	3 274	401	72
Koheze ze všech hlasování	87,38%	10,70%	
Koheze ze zúčastněných hlasování	89,09%	10,91%	
Průměr ze všech hlasování	88,06%	10,61%	
Průměr ze zúčastněných hlasování	89,25%	10,75%	
Vážený průměr za celé období (ze zúčastněných hlasování)	91,39%		

Tabulka č. 2 Agreement index ANO MEPs 2014-2019
(zdroj: autorovy výpočty)

Agreement index hlasování EP 2014-2019		
	Do hlasování 6473	Od hlasování 6474
Charanzová+Dlabajová	98,73%	98,19%
Charanzová+Telička	97,14%	
Charanzová+Ježek	97,87%	
Dlabajová+Ježek	98,37%	
Dlabajová+Telička	97,68%	
Ježek+Telička	97,75%	
Průměr	97,92%	98,19%
Vážený průměr za celé období		97,96%

V rámci prvního měřeného volebního období (2014–2019) vykazovalo hnutí v Evropském parlamentu největší kohezi s frakcí ALDE zejména v ekonomických oblastech. Vůbec největší shodu v hlasování nalezneme v oblasti mezinárodního obchodu, kde strana v obou měřených obdobích hlasovala spolu s frakcí ve více než 98 % hlasováních, kterých se delegace strany do EP účastnila. Podobně vysoký je tak samozřejmě i celkový průměr za obě části období, který je na úrovni 99,23 %. Další oblastí s výraznou kohezí je na úrovni hlasování týkající se vnitřního trhu, kde poslanci ANO rovněž hlasovali vždy na úrovni minimálně 96 % koheze s frakcí.

Primárně ekonomickou dimenzi hlasování pak uzavírají oblasti rozpočtu a hospodářské politiky. V rámci rozpočtových otázek poslanci ANO hlasovali shodně s frakcí v první části měřeného období v 97,54 %, a později, po odchodu dvou poslanců ze strany, v 91,12 %. Nižší míra koheze ve druhé části volebního období však může samozřejmě rovněž souviset s obsahově jiným typem legislativy projednávané v rámci druhého měřeného období. Průměr za obě části prvního měřeného volebního období odpovídá stále velmi vysokým 95,53 %. Rovněž v oblasti hospodářské a měnové politiky došlo ve druhé části měřeného volebního období k určitému poklesu z 95,73 % na 89,32 %. Přesto lze označit tuto kohezi za poměrně výraznou s celkovými 93,68 % jako průměrem za celé období.

Vysokou míru koheze s liberální frakcí vykazuje ANO rovněž v oblasti zahraničních věcí a bezpečnostní politiky, neboť v obou částech volebního období má v této oblasti hnutí vždy více výrazně více než 90% shodu. Vážený průměr za celé období je tak s 95,56 % nepatrně vyšší než u oblasti rozpočtu. Překvapivě hnutí ve výrazné většině hlasovalo s frakcí rovněž v oblasti zemědělství (průměr za celé volební období 93,13 %), přestože právě zemědělství se ve volebním programu objevilo jako kritizovaná oblast fungování Unie. Na druhou stranu, jedná se o shodu s frakcí, která mohla teoreticky prosazovat právě určité změny, se kterými hnutí souhlasilo. Pro důkladnější posouzení, zda ANO v EP prosazovalo změny v zemědělské politice, jak implikovalo ve svém programu, by tak bylo potřeba vyhodnotit obsah jednotlivých návrhů.

Poměrně vysoká je i shoda strany v oblasti energetiky a průmyslu, kde nejprve činila 85,46 %, později ovšem vzrostla na 94,84 % a s průměrem 88,93 % za celé období se přiblížila vysoce kohezním ekonomickým oblastem. Naopak v oblasti životního prostředí a veřejného zdraví došlo k poklesu koheze z 84,50 % na 77,91 % (průměr za celé období 82,94 %). Vůbec nejnižší míru koheze vykazuje hlasování hnutí ANO v oblasti tzv. genderové rovnosti, kde hlasovalo

s frakcí nejprve v 70,98 %, později v 76,15 % a s celkovým průměrem 73,48 % se stalo vůbec nejméně kohezní oblastí hlasování ANO.

Tabulka č. 6 Analýza hlasování ANO dle jednotlivých oblastí 2014-2019
(zdroj: autorovy výpočty)

Analýza hlasování MEPs ANO dle jednotlivých oblastí					
Období zasedání EP 16.7.2014–18.4.2019					
Oblast	Koheze hlasování ANO				Vážený průměr koheze celé období
	Koheze	Divergence	Koheze	Divergence	
	Hlasování 1–16473		Hlasování 6474–10253		
Energetika, průmysl a vývoj	85,46%	14,54%	95,15%	4,85%	88,93%
Počet hlasování	392		219		611
Genderová rovnost	72,09%	27,91%	77,03%	22,97%	73,48%
Počet hlasování	286		112		398
Hospodářská a měnová politika	95,76%	4,24%	90,31%	9,69%	93,68%
Počet hlasování	539		332		871
Mezinárodní obchod	99,34%	0,66%	98,97%	1,03%	99,23%
Počet hlasování	343		146		489
Rozpočet	97,56%	2,44%	92,40%	7,60%	95,53%
Počet hlasování	731		476		1207
Vnitřní trh	96,91%	3,09%	98,30%	1,70%	97,29%
Počet hlasování	159		59		218
Zahraníční věci a bezpečnostní politika	96,33%	3,67%	93,75%	6,25%	95,55%
Počet hlasování	942		405		1347
Zaměstnanost a sociální věci	86,64%	13,36%	81,48%	18,52%	86,05%
Počet hlasování	424		55		479
Zemědělství	97,78%	2,22%	90,22%	9,78%	93,13%
Počet hlasování	113		181		294
Životní prostředí a veřejné zdraví	85,12%	14,80%	79,18%	20,82%	82,94%
Počet hlasování	555		322		877

Ve druhém volebním období ANO v EP (resp. jeho části 2019–2022) koheze strany s frakcí poklesla takřka ve všech analyzovaných oblastech. Nadále však zůstala poměrně vysoká především u ekonomických oblastí. Nejvyšší kohezi lze detekovat u otázek rozpočtu, vnitřního trhu a mezinárodního obchodu, kde shoda v hlasování ANO s frakcí zůstala ve všech případech na úrovni více než 90 %. Obdobně vysokou kohezi lze pozorovat i u otázek zahraničních věcí a bezpečnosti, kde rovněž zůstala na úrovni více než 90% shody (92,48 % vážený průměr za

celé období). V neposlední řadě hnutí velmi často hlasovalo s frakcí v otázkách zemědělské politiky. Za celé měřené období vykazala tato oblast vážený průměr 95,85 %, přičemž zemědělská politika se tak stala oblastí s celkově nejvyšší mírou koheze (navzdory opakující se kritice evropské zemědělské politiky ve volebním programu ANO).

Podobně vysoká jako v předchozím volebním období je koheze v oblasti energetiky a průmyslu, kde celková průměrná shoda (vážený průměr) činí za toto období 87,43 %. Podobně jako v předchozím období lze však pozorovat větší výkyv mezi dvěma měřenými částmi daného volebního období, kdy v jeho první části koheze činila 81,03 %, ve druhé části nicméně vzrostla na 88,73 %. Oblast hospodářské a měnové politiky naopak oproti prvnímu měřenému volebnímu období EP poklesla o několik procent s celkovým váženým průměrem 84,73 % koheze. Významnější je pak pokles u tématu zaměstnanosti a sociálních věcí, která v tomto období představuje shodu na úrovni 74,40 % (vážený průměr za celé období), což přibližně odpovídá míře koheze hlasování ANO s nejméně kohezní oblastí genderové rovnosti v předchozím volebním období. Také oblast sociální tematiky zaznamenává dynamický vývoj koheze v rámci měřeného období (88,52 % v první části a 72,60 % ve druhé části volebního období). Nesrovnatelný je ovšem také počet hlasování v těchto dvou částech volebního období (91 vs. 715).

Právě oblast genderové rovnosti zůstává jednou z nejméně kohezních oblastí, byť v tomto období až druhá nejméně kohezní. Na druhou stranu, její míra koheze je srovnatelná s předchozím obdobím, lze tak předpokládat, že ANO v těchto otázkách zůstává konzistentní (neboť frakce Renew Europe následuje sociálně liberální kurz ALDE, tedy postoje frakce se přístupem ANO pravděpodobně výrazně přiblížit nemohly). Vůbec nejnižší míru koheze a její největší propad lze detekovat v oblasti životního prostředí a veřejného zdraví, kde hnutí hlasovalo s frakcí pouze v 63,40 % případů. Tato kategorie však představuje spojení dvou ne zcela identických oblastí, zejména otázky veřejného zdraví v této době ovlivnila pandemie covid-19, jež částečně formovala její agendu. Zároveň lze však významné snížení koheze dát do souvislosti s přijetím některých ambiciózních cílů Evropské unie v oblasti životního prostředí, které hnutí opakovaně označuje slovy typu „zelené šílenství“, „zelená ideologie“ a podobně.³⁰

³⁰ Například v rozhovoru s lídryní ANO do evropských voleb 2024 Klárou Dostálovou, která se o těchto ambicích EU vyjadřuje právě jako o zeleném šílenství, které v současnosti pouze „tahá peníze z kapes daňových poplatníků.“ Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/eurovolby-2019/interview/ano-je-stale-liberalni-rika-dostalova-zelene-silenstvi-je-podle-ni-potreba-zastavit/>

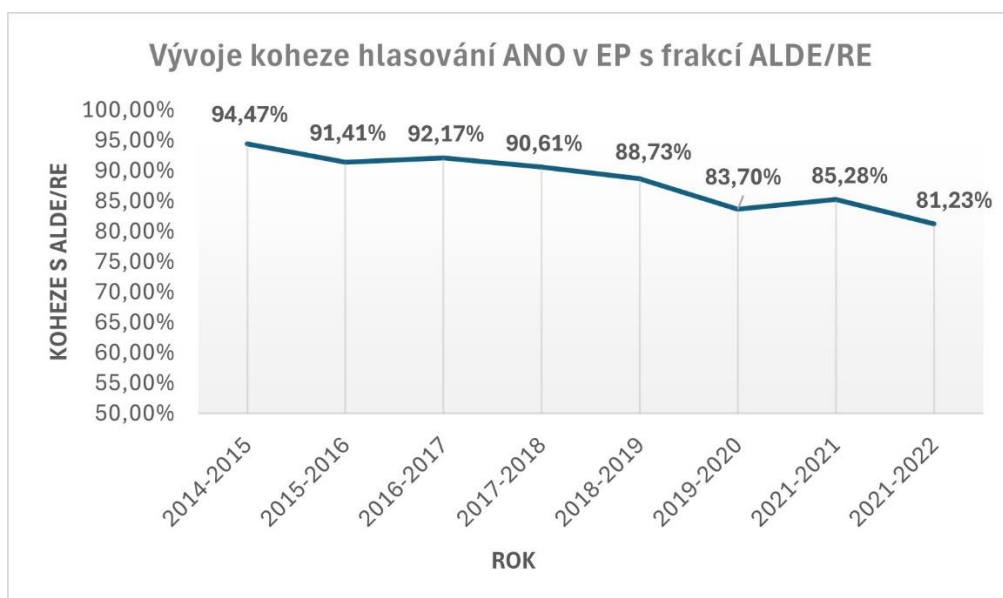
Tabulka č. 6 Analýza hlasování ANO 2019–2022
(zdroj: autorovy výpočty)

Analýza hlasování ANO v Evropském parlamentu mezi lety 2019-2022			
Období zasedání EP	15.7.2019-9.6.2022		
Celkem roll-call hlasování	13 459		
Z toho započtených	13 458		
	Hlasování s frakcí	Hlasování proti frakci	Absencí
MEP1: Dita Charanzová	11 325	2 121	12
Ze všech hlasování	84,15%	15,76%	
Ze zúčastněných hlasování	84,23%	15,77%	
MEP2: Martina Dlabajová	11 163	2 057	237
Ze všech hlasování	82,95%	15,28%	
Ze zúčastněných hlasování	84,43%	15,56%	
MEP3: Martin Hlaváček	11 146	2 125	187
Ze všech hlasování	82,82%	15,79%	
Ze zúčastněných hlasování	83,99%	16,01%	
MEP4: Pavel Knotek	10 865	2 499	94
Ze všech hlasování	80,73%	18,57%	
Ze zúčastněných hlasování	81,30%	18,70%	
MEP5: Ondřej Kovařík	11 122	1 972	364
Ze všech hlasování	82,64%	14,65%	
Ze zúčastněných hlasování	84,94%	15,06%	
Průměr ze všech hlasování	82,68%	16,01%	
Průměr ze zúčastněných hlasování	83,78%	16,22%	
MEP6: Radka Maxová (do hlasování 2827)	2391	389	46
Ze všech hlasování	84,61%	13,77%	
Ze zúčastněných hlasování	86,01%	13,99%	
Vážený průměr za celé období			
(Ze zúčastněných hlasování)	83,88%		

Tabulka č. 5 „Agreement index“ ANO MEPs 2019-2022 (výpočet vnitřní koheze)
(zdroj: autorovy výpočty)

Agreement index hlasování EP 2019-2022			
	Do hlasování 2827	Od hlasování 2828	Celé období
Charanzová+Dlabajová	95,51%	99,10%	98,35%
Charanzová+Hlaváček	98,53%	99,14%	99,01%
Charanzová+Knotek	91,30%	97,23%	95,98%
Charanzová+Kovařík	99,96%	99,36%	99,49%
Charanzová+Maxová	97,73%		
Dlabajová+Hlaváček	95,39%	98,48%	97,83%
Dlabajová+Knotek	88,41%	96,62%	94,90%
Dlabajová+Kovařík	95,89%	98,62%	98,05%
Dlabajová+Maxová	94,54%		
Hlaváček+Knotek	91,63%	97,05%	95,91%
Hlaváček+Kovařík	98,85%	99,06%	99,02%
Hlaváček+Maxová	97,46%		
Knotek+Kovařík	91,97%	97,39%	96,25%
Knotek+Maxová	90,76%		
Maxová+Kovařík	98,05%		
Průměr	95,07%	98,20%	97,54%
Vážený průměr za celé období		97,54%	

Graf č. 1 Vývoj koheze hlasování ANO s liberální frakcí 2014–2022
(zdroj: autorovy výpočty)

Tabulka č. 6 Analýza hlasování ANO dle jednotlivých oblastí 2019–2022
(zdroj: autorovy výpočty)

Analýza hlasování MEPs ANO dle jednotlivých oblastí					
Období zasedání EP 15.7.2019-9.6.2022					
Oblast	Koheze hlasování ANO				Vážený průměr koheze
	Koheze	Divergence	Koheze	Divergence	
	Hlasování 1–2827		Hlasování 2828-13459		Celé období
Energetika, průmysl a vývoj	81,03%	18,97%	88,73%	11,27%	87,43%
Počet hlasování	63		309		
Genderová rovnost	85,90%	14,10%	76,06%	23,94%	76,68%
Počet hlasování	41		612		
Hospodářská a měnová politika	83,38%	16,62%	85,78%	14,21%	84,73%
Počet hlasování	337		431		
Mezinárodní obchod	99,12%	0,88%	91,56%	8,44%	93,58%
Počet hlasování	39		107		
Rozpočet	86,32%	13,68%	94,07%	5,93%	91,25%
Počet hlasování	305		534		
Vnitřní trh	95,61%	4,39%	91,12%	8,88%	91,68%
Počet hlasování	38		264		
Zahraniční věci a bezpečnost	94,89%	5,11%	92,07%	7,93%	92,48%
Počet hlasování	366		2162		
Zaměstnanost a sociální věci	88,52%	12,22%	72,60%	27,40%	74,40%
Počet hlasování	91		715		
Zemědělství	86,81%	13,19%	95,93%	407,00%	95,85%
Počet hlasování	8		886		
Životní prostředí a veřejné zdraví	66,64%	33,36%	62,59%	37,41%	63,39%
Počet hlasování	375		1513		

3.3. “Voting behaviour“ ANO a implikace analýzy v kontextu legislativního chování

Navzdory běžně sdílené představě o nesouladu strany s liberální frakcí EP, typicky např. v souvislosti s environmentální politikou EU, ve které frakce zastává v mediálně známých případech podstatně jiné postoje než frakce, lze konstatovat, že z hlediska kvantitativního rozměru hlasování, hnutí ANO na první pohled nepředstavuje přímo nesourodý prvek v rámci

liberální frakce. Respektive, pro potvrzení tohoto předpokladu bychom potřebovali podobně zanalyzovat kohezi dalších členských stran frakce, což přesahuje rámec této práce. Na základě této analýzy však můžeme konstatovat, že koheze strany s frakcí v Evropském parlamentu zůstává poměrně vysoká. Ve všech zkoumaných oblastech hlasování totiž celková koheze strany s frakcí nikdy neklesla pod 60 % v žádné ze zkoumaných tematických oblastí hlasování (a blízko této hranici byla jen v několika případech). Ve výrazné většině hlasování tak strana hlasovala spolu s frakcí.

Na druhou stranu, podle dostupných údajů o celkové kohezi frakce Renew Europe, lze ANO ve druhém volebním období označit za pravděpodobně méně kohezní subjekt v rámci frakce, neboť průměrná koheze hnutí je pod úrovní uváděného průměru frakce. Dle závěru výše uvedené analýzy se tak ANO nejeví jako na první pohled nesouladný prvek v rámci liberální frakce, pravděpodobně však ve druhém zkoumaném období nepatřilo mezi vysoce kohezní strany v rámci frakce. Otázku konkrétní pozice hnutí v rámci liberální frakce tak lze označit za možný námět pro další výzkum v oblasti „voting behaviour“ hnutí ANO v Evropském parlamentu.

Zároveň lze poznamenat, že strana je v hlasování vnitřně soudržná. O vysoké míře vnitřní soudržnosti strany svědčí vysoká míra shody v rámci tzv. „agreement indexu“, která ve všech zkoumaných případech činila výrazně přes 90 %, byť na úrovni jednotlivých dvojic poslanců se mírně lišila. Ve dvou měřených volebních obdobích tak poslanci ANO hlasovali obecně v souladu. Nutno zmínit, že v obou analyzovaných volebních obdobích se míra shody příliš nelišila. I v období nižší koheze ve druhém analyzovaném volebním období (od roku 2019), ANO nadále projevovalo poměrně vysokou míru vnitřní soudržnosti. V souladu s některými teoretickými předpoklady představenými v první kapitole práce nelze vyloučit, že strana jako silně centralizovaný subjekt hlasuje spíše jako jeden blok. Na druhou stranu, předpoklad intervence stranického centra rovněž není možné potvrdit, neboť motivací poslanců hlasovat souladně může být celá řada. Včetně autentického zájmu a ideologického přesvědčení, že daný způsob hlasování je zkrátka správný.

V rovině charakterizace hlasování z hlediska tematického lze poukázat na relativně vysokou kohezi ve všech měřených oblastech. Nelze však opomenout pokles v některých oblastech ve druhém volebním období po roce 2019, kdy se celkově snížila koheze hlasování ANO s frakcí a v některých oblastech pak došlo k poměrně významnému propadu. Jedná se především o oblasti „neekonomického“ charakteru jako životní prostředí a ochrana veřejného zdraví, genderová rovnost nebo zaměstnanost a sociální politika. Nižší míru koheze právě v sociálních

otázkách lze zasadit do kontextu potenciálně kontrastujících hodnot strany a frakce. Zatímco frakce EP je obecně vnímaná jako sociálně progresivní, hnutí zdánlivě postupně směřuje v této oblasti ke spíše konzervativnějším hodnotám (viz druhá kapitola). Nelze tak vyloučit, že relativně nízká míra koheze v otázkách genderové rovnosti může být výrazem schopnosti strany „zdisciplinovat“ si své zástupce v EP v souladu se stranickými zájmy. Podobný vliv strany lze předpokládat rovněž v oblasti životního prostředí, kde se zejména v druhém volebním období koheze s frakcí výrazně propadla. Toto zjištění je v souladu s dlouhodobě prezentovanou politikou ANO, která se v médiích staví silně kriticky k environmentální politice Evropské unie.

V některých oblastech ANO však dlouhodobě hlasuje ve výrazném souladu s frakcí. Jedná se zejména o ekonomické oblasti typu rozpočet, mezinárodní obchod, či vnitřní trh. V neposlední řadě zaujme výrazná koheze strany s frakcí v oblasti zemědělské politiky, která od roku 2014 do poloviny roku 2022 vždy činila nejméně cca 90 %. Zároveň je možné poukázat na určitý kontrast mezi charakterem hlasování ANO v oblasti zemědělské politiky a v oblasti životního prostředí, kde je hlasování výrazně méně kohezí navzdory tomu, že obě oblasti se vzájemně prolínají. Vzhledem ke zjištěné významné shodě v hlasování poslanců hnutí ANO s frakcí v oblasti zemědělské politiky lze rovněž poukázat na charakter podnikání předsedy ANO Andreje Babiše, jehož výrazná část podnikatelské činnosti je koncentrována právě v oblasti zemědělské a potravinářské sféry.³¹

Z hlediska vývoje charakteru hlasování ANO v čase lze poznamenat, že hlasování druhé delegace ANO do EP je celkově méně kohezí s politikou liberální frakce. Na druhou stranu, koheze dlouhodobě fluktuuje. Na počátku prvního volebního období byla poměrně vysoká, lze však vidět trend postupného snižování.

V tomto směru tak bude zajímavé sledovat, jak se bude kompatibilita hnutí s frakcí vyvíjet nadále vzhledem k odchodu výrazných (a liberálně prezentujících se tváří) ANO v EP jako Dita Charanzová, (která byla mimo jiné označena jako jedna z nejvlivnějších žen v Evropském parlamentu³²), neboť minimálně jedním z citovaných důvodů odchodu všech dosavadních zástupců ANO v EP, byl poukaz na nesoulad mezi hodnotovým směřováním hnutí a dotyčných

³¹ Babišův Agrofert, zaměřený především na oblast zemědělsko-chemického průmyslu, patří dlouhodobě mezi největší firmy v České republice, jak z hlediska příjmu, tak počtu zaměstnanců. Viz např.

<https://www.politico.eu/article/andrej-babis-agrofert-czech-republic/>

³² Jedná se například o zařazení na seznamu 100 nejvlivnějších MEPs, kde se Charanzová umístila na vysoké příčce, dostupné z:

<https://eumatrix.eu/en/blog/mep-influence-index-2023-top-100-most-politically-influential-meps>

politiků. V případech Dity Charanzové nebo Martiny Dlabajové se jednalo o kritické vymezení vůči hnutí, které podle nich již nesměruje k liberálním hodnotám.

V kontextu „voting“ a „legislative behaviour“ lze výsledky analýzy shrnout tak, že ANO je ve svém hlasování stále relativně kohezní s frakcí, byť obecně je ve svém druhém volebním období EP (respektive jeho části, která byla analyzována) více divergentnější. Zároveň platí, že některá témata, zejména oblast životního prostředí a genderové rovnosti, představují relativně méně kohezní oblasti. Lze také podotknout, že jednou z oblastí, kde se ANO nejvíc rozchází s frakcí, je celkem kuriózně právě tematika sociálního pokroku (oblast genderové rovnosti), který bývá s frakcí ALDE/Renew Europe spojován. Zároveň bylo prokázáno, že delegace ANO do EP vykazuje vysokou míru vnitřní soudržnosti a hlasuje spíše jako jeden celek. Samozřejmě se může jednat o vyjádření upřímné vůle MEPs takto hlasovat, v kontextu informací o centralizaci hnutí ANO, se ovšem nabízí spíše vysvětlení, že strana je schopna zajistit loajalitu svých představitelů v Evropském parlamentu.

Případ hnutí ANO jako reprezentanta populistického proudu politiky může rovněž signalizovat schopnost politických stran vytvářet poměrně delikátní rovnováhu mezi jednotlivými a často kontrastními zájmy strany. Zatímco na rétorické úrovni může strana se svými verbálními útoky na Evropskou unii působit jako euroskeptický subjekt, následné chování strany v Evropském parlamentu s tímto stylem komunikace poměrně silně kontrastuje. V tomto případě se tak ukazuje pragmatické chování hnutí, jehož představitelé (zejména předseda Andrej Babiš) ne zřídka volí spíše ostrá slova na adresu EU, i sociálně liberálního proudu, jenž v EP, mimo jiné, reprezentuje právě liberální frakce. Samotné chování hnutí v Evropském parlamentu je však zdánlivě podstatně méně rebelantnější. Samozřejmě, lze namítnout, že specifickou pozici ANO v rámci liberálního proudu tato analýza neobjasnila. Na druhou stranu, s kohezí více než 80 % v obou analyzovaných volebních obdobích, si můžeme jen těžko představit, že by ANO představovalo zcela nekohezní subjekt. V tomto směru tak ANO potvrzuje, že legislativní chování k EU a liberalismu kritických subjektů v EP nemusí zcela odpovídat této rétorice. Potvrzují se tak slova některých autorů, že EU představuje „jiný terén politiky.“

Závěr

Předmětem této bakalářské práce bylo „voting behaviour“ hnutí ANO v Evropském parlamentu. První kapitola představila konceptuálně-teoretické vymezení konceptu „voting behaviour,“ resp. „legislative behaviour.“ Autor zde poukázal na chybějící vymezení obou konceptů ve stávající literatuře. Na základě rešerše relevantní literatury pak vytvořil vlastní konceptualizaci. Autor vysvětlil, že koncept VB považuje za užší vymezení širšího konceptu LB, jelikož studium hlasování členů parlamentů představuje specifickou a centrální dimenzi legislativního chování. „Legislativní chování“ se však svým výzkumným záběrem neomezuje jen na samotné hlasování, jakkoliv se bezesporu jedná o vrcholnou aktivitu parlamentního života, nýbrž zahrnuje takřka neomezené množství dimenzí, jež lze s chováním, resp. aktivitami zákonodárců asociovat. Autor bakalářské práce upozornil na skutečnost, že celá řada zdrojů užívá pojem „legislative behaviour.“ Objevuje se však v různorodém kontextu. Jedná se o např. práce zkoumající vnitrostranické vztahy, vazby mezi poslanci a voliči, komunikace poslanců, politických stran apod. Oproti tomu „voting behaviour“ představuje dle autora užší koncept, jenž lze vymezit jako hlasování členů parlamentu, faktory, které jej formují, jejich vzájemná dynamika atp.

Zároveň se však autor domnívá, že oba koncepty jsou velmi úzce propojeny, a to vzhledem k faktu, že samotné hlasování může v mnoha případech odrážet jednotlivé dimenze legislativního chování. Například hlasování poslanců lze považovat za vyjádření vnitrostranických poměrů typu míra centralizace strany, stranická disciplína a další. Podobně lze poukázat na užitečnost záznamů hlasování při zkoumání komunikace členů parlamentu, např. při analyzování projevů na plénu sněmovny. V takovém případě se jeví jako logické konfrontovat výsledky hlasování s obsahovými vyjádřeními politiků v parlamentu.

Ve druhé části první kapitoly autor vymezil některé dimenze, které se ke konceptu „voting behaviour“ pojí. Tomu ovšem předcházelo krátké představení teorie „principal-agent.“ Autor bakalářské práce na tomto místě poukázal na relevanci dané teorie v kontextu analýzy hlasování poslanců Evropského parlamentu. Vysvětlil, že tato teorie obecně vyděluje aktéry na dvě kategorie – na ty, kteří zadávají úkoly a na ty, kteří tyto úkoly přijímají a jednají v zájmu nadřazeného subjektu. Tato teorie má specifickou relevanci s přihlédnutím k pozici poslanců Evropského parlamentu. Ti totiž kromě „tradičního principal“ (tedy politické strany) přijímají instrukce rovněž od frakce, jíž je jejich národní strana členem v Evropském parlamentu. V takovém případě se tak může poslanec EP ocitnout v nezáviděníhodné situaci, kdy národní strana a frakce zastávají odlišné zájmy. Autor upozornil, že dle Simone Hixe a dalších by strany

měly být schopné v některých případech „zvítězit“ coby silnější „principal“ a politik by tak měl hlasovat dle instrukcí své strany. Zejména v případech, kdy se jedná o pro národní stranu důležité hlasování. Zároveň však platí, že koheze frakcí v Evropském parlamentu je dlouhodobě vysoká. Tedy, poslanci ve velké většině případů hlasují s frakcí.

Následně pak autor vymezil specifické dimenze konceptu „voting behaviour,“ jež lze označit za relevantní vzhledem k zmíněné teorii „agent-principal,“ a s nimi se pojící teoretické předpoklady, např. charakter strany z hlediska vnitřní organizace. Autor vysvětlil, že vnitřní organizace strany může souviset se schopností strany dosáhnout větší vnitřní koheze díky dostupnosti nástrojů pro zajištění stranické disciplíny. V tomto směru tak strana může být lépe schopná vynutit si disciplínu na svém zástupci v Evropském parlamentu. Podobně se autor zabýval i dalšími dimenzemi konceptu.

Ve druhé kapitole zasadil autor hnutí ANO do kontextu národní i evropské politiky. V první části druhé kapitoly upozornil na jistou ideologickou flexibilitu hnutí ANO, mimo jiné v přístupu k otázce evropské integrace. Na příkladu některých výroků předsedy hnutí Andreje Babiše autor demonstroval stále se vyvíjející diskurz (nejen předsedy Babiše), jež poměrně flexibilně fluktuuje od vůči EU relativně vřelého přístupu ke spíše negativistickému pojetí, ve kterém je Unie takřka vnímaná jako objekt hrozby (a naopak). Zároveň autor práce poukázal na fakt, že dle některých politologů se ANO postupně posunulo k více levicové politice, což lze zasadit do kontextu úpadku tradičních levicových stran v České republice.

Autor představil některé programové priority hnutí pro evropské volby 2014 a 2019. Upozornil na to, že programy jsou relativně vágní a není možné z nich vždy zcela jednoznačně interpretovat postoje a plány hnutí v EP. Zmínil ovšem např. to, že hnutí ANO se ve svém programu pro evropské volby 2014 vyjádřilo veskrze pozitivně o evropské migrační politice, navzdory tomu, že dnes je ANO vnímáno spíše jako zhmotnění kritického přístupu k migrační politice EU, resp. migraci jako takové. Podobně autor detekoval např. zajímavý fakt, že ANO v obou volebních programech vyjádřilo kritické postoje vůči koncipování evropské zemědělské politiky, přičemž následná koheze v hlasování hnutí s liberální frakcí v Evropském parlamentu se však v obou případech ukázala jako poměrně vysoká. Autor zde však připouští, že vzhledem k metodologii analýzy není možné odmítnout možnost, že postoje frakce ALDE/RE jsou hnutí v tomto směru zkrátka přirozeně blízké.

Podobným způsobem autor bakalářské práce charakterizoval i liberální frakce ALDE, resp. její nástupkyni Renew Europe. Poukázal na skutečnost, že ideologicky je často tato frakce

zařazována do centra, nicméně za významný znak frakce bývá považován především sociálně-progresivní přístup. Podobně jako u hnutí ANO autor na tomto místě vytyčil některé programové priority frakcí pro obě volební období. Lze zmínit např. důraz na ekonomický růst, zaměstnanost mladých lidí, či naplňování ambicí Evropské unie v oblasti environmentální politiky. V tomto směru by rád autor zmínil fakt, že volební program ANO a charta ALDE i Renew Europe se mimo jiné shodují na jedné věci, a tou je „bránit v Evropě nárůstu xenofobie a populismu.“

Ve třetí kapitole autor nejprve vymezil metodologii svého výzkumu. Vysvětlil principy svého postupu, připustil její potenciální limity a zdůvodnil její výběr. V rámci samotného výzkumu autor stanovil tyto tři výzkumné otázky. *Je hlasování ANO v EP kohezní s politikou liberální frakce ALDE/Renew Europe?* Tato výzkumná otázka reflektovala mediálně sdílená tvrzení, že ANO do liberální frakce (se stranami jako Renaissance Emmanuela Macrona, či Progresivní Slovensko), nepatří. Ve své analýze však autor prokázal to, že ANO obecně vykazuje poměrně vysokou míru koheze, která ve volebním období 2014–2019 činila více než 91 %. Autor se domnívá, že z kvantitativního hlediska není možné tuto míru koheze považovat za nízkou. Jako referenční bod použil autor dostupné údaje o dlouhodobé kohezi frakcí Evropského parlamentu, která se u vysoce kohezních skupin EP pohybuje na obdobné či jen málo vyšší úrovni. Na druhou stranu, koheze ve zkoumané části druhého volebního období byla již podstatně nižší na úrovni cca 80 %.

Jako druhou výzkumnou otázku si autor stanovil tuto: *Jsou specifické oblasti hlasování v EP, ve kterých je ANO vůči ALDE/RE více divergentnější?* Ukázalo se, že tematické oblasti, kde se ANO od liberální frakce odklání lze skutečně zaznamenat. V obou analyzovaných obdobích totiž strana hlasovala podstatně kohezněji v ekonomických otázkách jako vnitřní trh, či hospodářská a měnová politika. Podobně ANO hlasovalo s významnou mírou koheze rovněž v otázkách zahraničních věcí a bezpečnostní politiky. Naopak u sociálních otázek jako nezaměstnanost, genderová rovnost nebo veřejné zdraví bylo možné poukázat na podstatně nižší míru koheze. Téma genderové rovnosti se stalo u prvního analyzovaného volebního období nejméně kohezní oblastí se 73,48 %. A konzistentní zůstalo v tomto tématu ANO i nadále, kdy ve druhém měřeném volebním období koheze jen mírně vzrostla na 76,68 %. V tomto období se však výrazně propadla koheze v oblasti životního prostředí a veřejného zdraví, kdy činila pouze 63,19 %. Autor vysvětlil, že ve svých výpočtech respektoval rozdělení hlasování do tematických oblastí dle záznamů v datasetech Simona Hixe, který tyto dvě spíše odlišné kategorie spojuje do jedné. V tomto směru tak autor připomíná, že oblast veřejného

zdraví byla v této době ovlivněna přijímáním opatření v souvislosti s propuknutím pandemie covid-19. Autor se však domnívá, že je vhodné primárně zasadit toto významné snížení koheze do kontextu přijetí některých ambiciózních cílů EU v oblasti životního prostředí, ke kterým se ANO vyjadřuje dlouhodobě silně kriticky.

Třetí výzkumnou otázkou této práce bylo: *Vykazuje hlasování ANO nějaká specifika s ohledem na: 1) centralizaci strany (v rovině koheze s frakcí), 2) vývoj v čase?* Pomocí užití tzv. „agreement indexu“ autor bakalářské práce zaznamenal, že hlasování poslanců hnutí ANO v Evropském parlamentu vykazuje výraznou míru vnitřní shody, která byla ve všech měřených obdobích více než 95 %. Tedy, poslanci ANO v EP ve více než 95 % případů hlasovali soudržně. Tento poznatek dává autor do kontextu informací o vysoké míře vnitrostranické centralizace a potenciálně nedemokratického vnitřního prostředí hnutí. Zároveň však připouští, že interpretace této situace je poměrně složitá. Poslanci mohli jednoduše hlasovat v souladu proto, že jsou jim tyto postoje přirozeně blízké. A nelze opomenout ani fakt, že dle názorů některých výzkumníků, strany mohou také záměrně nechávat poslance hlasovat s frakcí navzdory tomu, že jim postoj není blízký. Co se týče dimenze vývoje v čase, autor poukázal na kolísající míru koheze hnutí s liberální frakcí v prvním volebním období, v jehož průběhu koheze poklesla, po-té krátce vzrostla, a nakonec opět klesla. Podobnou dynamiku lze sledovat i u druhého volebního období, resp. jeho analyzované části. V této době však již ANO hlasovalo o poznání méně kohezněji s frakcí oproti prvnímu období. Tento fakt dává autor především do kontextu potenciální ideologické proměny přístupu ANO k některým otázkám typu environmentální politika.

Z hlediska hypotéz, se kterými autor pracoval lze zmínit, že se v zásadě všechny potvrdily. ANO skutečně vykazuje relativně vysokou míru koheze hlasování s liberální frakcí. Na druhou stranu, u koheze je patrný dlouhodobý trend jejího postupného snižování. Tímto způsobem lze také odpovědět na první část třetí otázky, týkající se specifík hlasování ANO s ohledem na faktor času. Dále se potvrdilo, že v jednotlivých tematických oblastech hlasování je možné detekovat významné rozdíly v míře koheze s liberální frakcí, jak již bylo zmíněné výše. Rovněž se ukázalo, že ANO má tendenci vykazovat vysokou míru vnitřní shody v hlasování jednotlivých poslanců.

Tento výzkum tak potvrzuje, že navzdory „image“ ne zcela proevropsky smýšlejícího hráče, ANO v Evropském parlamentu v rovině kvantitativního rozměru hlasování nepředstavuje na první pohled nekompatibilní prvek. Autor se domnívá, že právě z tohoto důvodu vedení liberální frakce (aspoň zdánlivě) nepovažuje ANO za vysloveně problematického člena (i když

se minulosti ve veřejném prostoru výtky tohoto směru objevily, např. po vystoupení předsedy hnutí na konferenci konzervativců v Budapešti v roce 2023).

Lze předpokládat, že obě strany k sobě přistupují s jakýmsi „pragmatismem,“ tak, jak byl popsán ve druhé kapitole v souvislosti s článkem Hlouška a Kopečka. Autor bakalářské práce má ovšem za to, že s ohledem na oznámení Dity Charanzové a Martiny Dlabajové o odchodu z Evropského parlamentu (resp. z ANO), tedy oznámení výrazných političek hnutí, jež se mediálně prezentovaly jako spíše liberálně pro-evropsky smýšlející političky, zesiluje pravděpodobnost, že v nadcházejícím volebním období dojde k dalšímu oslabení koheze. Autor připomíná, že jako „jednička“ na kandidátce voleb do Evropského parlamentu vystřídá Ditu Charanzovou bývalá ministryně pro místní rozvoj Klára Dostálová, kterou autor považuje za reprezentantku mainstreamového proudu hnutí, jenž nelze dle mínění autora považovat za liberálnímu proudu smýšlení zcela nakloněný.

Tato práce má ovšem své limitace. Zejména kvantitativní rozměr analýzy, ve kterém je všem hlasováním přisuzována stejná váha. Vybraná metoda tak nebyla schopná odhalit, zda se hnutí odklání od frakce častěji v těch hlasováních, která jsou např. pro stranu klíčová, či taková hlasování, jež se těší většímu zájmu médií. V tomto smyslu tak autor nebyl schopen potvrdit, zda se ANO neodklání od frakce nejčastěji právě ve významnějších hlasováních. Autor bakalářské práce má tak za to, že by bylo vhodné se v budoucnu zaměřit na kvalitativní aspekt hlasování, tedy porovnat charakter hlasování strany u specifických hlasování s ohledem na jejich předmět. Je tak možné navázat na výsledky představené v této analýze.

Literatura a zdroje

- Arrow, K. (1951). *Social Choice and Individual Values*. Yale University Press.
- Baumgartner, F. R., & Jones, B. D. (1993). *Agendas and instability in American politics*. University of Chicago Press.
- Bawn, K., Cohen, M., Karol, D., Masket, S., Noel, H., & Zaller, J. (2012). A Theory of Political Parties: Groups, Policy Demands and Nominations in American Politics. *Perspectives on Politics*, 10(3), 571–597. doi:10.1017/s1537592712001624
- Benesch, C., Büttler, M., & Hofer, K. E. (2018). Transparency in parliamentary voting. *Journal of Public Economics*, 163, 60–76.
- Bille, L. (2001). Democratizing a democratic procedure: myth or reality? Candidate selection in Western European parties, 1960–1990. *Party Politics*, 7(3), 363–380.
- Bitonti, A., & Harris, P. (Eds.). (2017). *Lobbying in Europe: Public Affairs and the Lobbying Industry in 28 EU Countries*. Palgrave Macmillan.
- Blondel, J. (1970). Legislative Behaviour: Some Steps towards a Cross-National Measurement. *Government and Opposition*, 5(1), 67–85.
- Bovens, M., Goodin, R. E., Schillemans, T., & Gailmard, S. (2014). Accountability and Principal–Agent Theory. *The Oxford Handbook of Public Accountability*. doi:10.1093/oxfordhb/978019964125
- Bowler, S., Farrell, D., & Katz, R. (1999). *Party Discipline and Parliamentary Government*. Columbus: Ohio State University Press.
- Bušítková, L., & Baboš, P. (2020). Best in Covid: Populists in the Time of Pandemic. *Politics and Governance*, 8(4), 496–508. doi 10.17645/pag.v8i4.3424
- Carey, J. (2008). *Legislative Voting and Accountability*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Carrubba, C., Gabel, M., & Hug, S. (2008). Legislative Voting Behavior, Seen and Unseen: A Theory of Roll-Call Vote Selection. *Legislative Studies Quarterly*, 33(3), 411–428.
- Dostál, V. (2018). Hungarianization” of Czech Central European policy – a fait accompli? *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs*, 27(1–2), 16–23.
- Gaines, B. J., Goodwin, M., Bates, S. H., & Sin, G. (2019). The study of legislative committees. *The Journal of Legislative Studies*, 25(3), 331–339. doi:10.1080/13572334.2019.1662614
- Gerring, J. (2004). What Is a Case Study and What Is It Good for?, *American Political Science Review*, 98(2), 341–354. <https://doi.org/10.1017/S0003055404001182>
- Gherghina, S., Close, C., & Kopecký, P. (2019). The dynamics and dimensions of intra-party conflict: Introduction to the special issue. *Party Politics*, 20(10), 1–3. doi:10.1177/1354068819836048
- Hájek, 2017. Left, Right, Left, Right... Centre: Ideological Position of Andrej Babiš's ANO. *Czech Journal of Political Science*, 24(3), 275–301 DOI:10.5817/PC2017-3-275
- Hájek, L. (2020). *Legislative Behaviour of Deputies in the Czech Republic*. (Disertační práce). Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/118674/140085109.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Havlík, V. (2019). Technocratic Populism and Political Illiberalism in Central Europe. *Problems of post-communism*, 66(6), 369–384. doi: 10.1080/10758216.2019.1580590

- Heinisch, R. & Saxonberg, S. (2021) Entrepreneurial populism. The Radical Centre: Examples from Czech Republic and Austria. In Heinisch, R., Holtz-Bacha, C., & Mazzoleni, O. (Eds.) *Political populism*. Nomos.
- Hix, S. (2002). Parliamentary Behaviour with Two Principals: Preferences, Parties, and Voting in the European Parliament. *American Journal of Political Science*, 46(3), 688–698.
- Hix, S., Noury, A., & Roland, G. (2004). Dimensions of Politics in the European Parliament. *American Journal of Political Science*, 50(2), 494–511.
- Hix, S., Noury, A., & Roland, G. (2007). *Democratic Politics in the European Parliament*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hix, S., Noury, A., & Roland, G. (2018). Is there a selection bias in roll call votes?. *Public choice*, 176(1/2), 211–228.
- Hloušek, V., & Kopeček, L. (2020). Strange Bedfellows: A Hyper-pragmatic Alliance between European Liberals and an Illiberal Czech Technocrat. *East European Politics and Societies: and Cultures*, 36(1), 1–22. <https://doi.org/10.1177/0888325420953>
- Hohendorf, M., Sieberer, U., & Wenzig, C. (2023). Recorded votes as attention booster: How opposition parties use roll calls and nonrecorded votes for position taking in the German Bundestag, 2017–21. *Legislative Studies Quarterly*, (early preview). doi.org/10.1111/lsq.12442
- Hokovský, R. (2012). The Integration of MEPs from Central and Eastern Europe into the European Parliament. *Central European Political Studies Review*, 14(4), 35–55.
- Holmström, B. (1982). Moral hazard in teams. *The Bell Journal of Economics*, 13(2), 324–340.
- Childs, S. (2004). A feminised style of politics? Women MPs in the House of Commons. *British Journal of Politics & International Relations*, 6(1), 3–19.
- Chiva, C. (2018). *Gender, institutions and political representation: Reproducing male dominance in Europe's new democracies*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Christoph, J. B. (1958). The Study of Voting Behavior in the British House of Commons. *The Western Political Quarterly*, 11(2), 301–318. doi:10.2307/444408
- Karlon, N. (2023). Reviving Classical Liberalism Against Populism. Palgrave Studies in Classical Liberalism. https://doi.org/10.1007/978-3-031-49074-3_2
- Katz, R., & Mair, P. (1995). Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party. *Party Politics*, 1(1), 5–28. <http://dx.doi.org/10.1177/1354068895001001001>
- Kelbel, C. (2020). „I bend, indeed, but never break“: Formal rules and informal processes of candidate selection for European elections. *Party Politics*, 26(1), 43–55. doi: 10.1177/1354068818754602
- Klüver, H., & Spoon, J. (2013). Bringing salience back in. *Party Politics*, 21(4), 553–564. doi:10.1177/1354068813487114
- Koop, C., Reh, C., & Bressanelli, E. (2017). When Politics Prevails: Parties, Elections, and Loyalty in the European Parliament. *European Journal of Political Research*, 57(2), 563–586. doi: 10.1111/1475-6765.12252
- Kopeček, L. (2016). I'm Paying, So I Decide“: Czech ANO as an Extreme Form of a Business-Firm Party. *East European Politics and Societies: and Cultures*, 30(4), 1–39. <https://doi.org/10.1177/0888325416650254>

- Krehbiel, K. (1993). Where's the Party. *British Journal of Political Science*, 23(2), 235–266. doi: 10.1017/S0007123400009741
- Kreppel, A. (2006). *Understanding the European Parliament from a Federalist Perspective: The Legislatures of the USA and EU Compared*. University of Florida. 10.1093/oso/9780199291106.003.0011
- Lane, J. E. (2013). The Principal-Agent Approach to Politics: Policy Implementation and Public Policy-Making. *Open Journal of Political Science*, 3(2), 85–89. doi:10.4236/ojps.2013.32012
- Lansford, T. (Ed.). (2015). *Political Handbook of the World 2015*. University of Southern Mississippi, Gulf Coast.
- Lilleker, D. (2011). *Political Campaigning, Elections and the Internet*. Routledge
- Lilleker, D. (2014). *Political Communication and Cognition*. Palgrave Macmillan.
- Lindstadt, R., Slapin, J., & Wielen, R. (2011). Balancing Competing Demands: Position Taking and Election Proximity in the European Parliament. *Legislative Studies Quarterly*, 36(1), 37–70.
- Lord, C. (2003). The European Parliament, Not a Very European Parliament?. *Politique Européenne*, 9(1), 30–48. doi: 10.3917/poeu.009.0030
- Lundell, K. (2004). Determinants of Candidate Selection. *Party Politics*, 10(1), 25–47.
- McGowan, L., Phinnemore, D., & Haastrup, T. (2022). *A Dictionary of the European Union*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429351647>
- Meller, N. (1960). Legislative Behavior Research. *Western Political Quarterly*, 13(1), 131–153. doi: 10.1177/106591296001300111
- Meserve, S., Robbins, J., & Thames, F. (2017). Multiple Principals and Legislative Cohesion. *Legislative Studies Quarterly*, 42(4), 515–548. doi: 10.1111/lsq.12165
- Mudde, C. (2004). The populist zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(3), 541–563.
- Müller, J. W. (2016). *What is populism?* University of Pennsylvania Press.
- Norpoth, H. (1976). Explaining Party Cohesion in Congress: The Case of Shared Policy Attitudes. *The American Political Science Review*, 70(4). 1156–1171.
- Norris, P. (2000) *A Virtuous Circle? Political Communications in Post-Industrial Democracies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ozbodun, E. (1970). *Party Cohesion in Western Democracies: A Causal Analysis*. Beverly Hills: Sage.
- Prior, A., & van Hoef, Y. (2018). Interdisciplinary approaches to emotions in politics and international relations. *Politics and Governance*, 6(4), 48–52.
- Rosenthal, A. (1981). Legislative Behavior and Legislative Oversight. *Legislative Studies Quarterly*, 6(1), 11-25.
- Saxonberg, S., & Heinisch, R. (2022). Filling the Demand Gap: The Success of Centrist Entrepreneurial Populism in the Czech Republic. *Europe-Asia Studies*. 76(3), 363–387. <https://doi.org/10.1080/09668136.2022.2136624>
- Staab, A. (2011). *The European Union Explained*. Indiana University Press.

Stockemer, D., & Sundstrom, A. (2018). Do young female candidates face double barriers or an outgroup advantage? The case of the European Parliament. *European Journal of Political Research*, 58(1), 1–12. doi:10.1111/1475-6765.12280

Sweet, A. S., & Thatcher, M. (2002). Theory and Practice of Delegation to Non-Majoritarian Institutions. *West European Politics*, 25(1), 1–22. doi:10.1080/713601583

Tavits, M. (2011). Power within Parties: The Strength of the Local Party and MP Independence in Postcommunist Europe. *American Journal of Political Science*, 55(4), 923–936.

Wängnerud, L. (2009). Women in parliaments: Descriptive and substantive representation. *Annual Review of Political Science*, 12(1), 51–69.

Willumsen, D. (2023). Policy preferences, unity, and floor dissent in the European Parliament. *Journal of European Public Policy*, 30(10). 2010–2030, doi: 10.1080/13501763.2022.2107047

Média a další zdroje

Aktuálně. (2019, 20. červen). Osobnosti proti Babišovi. Opustili ho i mnozí z těch, které ANO vydává za příznivce. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/osobnosti-se-odvraci-od-babise-proti-nemu-jsou-i-ti-ktere-hn/r~275601b092a311e9b2a00cc47ab5f122/>

Babiš, A. Vyjádření na síti TikTok. Dostupné z: <https://www.tiktok.com/@andrejbabis/video/7320286600598981920>

Babiš, A. 2013, 18. říjen. Vyjádření Andreje Babiše. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/onas/blogy/14982/podporuje-levici-proto-volim-pravici>

Česká televize. (2010, 2. říjen). Babiš: Zemědělství nepotřebuje žádné dotace. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/ekonomika/babis-zemedelstvi-nepotrebuje-zadne-dotace-214731>

Český rozhlas (2022, 12. únor). Babiš obhájil post šéfa ANO, za dva roky už kandidovat nebude. Prvním místopředsedou je Havlíček. https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/snem-hnuti-ano-volba-predseda-andrej-babis-karel-pavlicek_2202121343_zuj

Český rozhlas (2022, 25. září). Lukáš Jelínek: ANO dál luxuje levicové voliče. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/lukas-jelinek-ano-dal-luxuje-levicove-volice-8834319>

Český rozhlas. (2020, 8. září). ‚Nelžu, nekradu, nemám milenkou.‘ Babiš se považuje za morálního člověka, chce zlepšit obraz EU v Česku. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/andrej-babis-rozhovor-der-spiegel-cesko-vzor-moralka_2009081149_tzr

Deník.cz (2017, 27. říjen). Babiš navrhne menšinovou vládu ANO. Šéf ODS Fiala: Jde si plnit sen. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/babis-navrhne-mensinovou-vladu-ano-doplnenou-odborniky-20171027.html

Deník.cz (9. červenec). Toleranční dohoda? KSČM se v ní zaváže nevyvolat jednání o nedůvěře. Dostupné z: https://www.denik.cz/z_domova/kscm-se-v-dohode-zavaze-hlasovat-pro-vladu-a-nevyvolat-jednani-o-neduvere-20180709.html

E15. (2017, 1. červen). Babiš nechce euro, Česko by přišlo o nástroj proti krizím. Dostupné z: <https://www.e15.cz/volby/volby-2017/babis-nechce-euro-cesko-by-prislo-o-nastroj-proti-krizim-1333161>

Euractiv. (2023, 6. listopad). ‘Heterogeneous’ EU liberals plagued by disunity on key issues. Dostupné z: <https://www.euractiv.com/section/politics/news/heterogeneous-eu-liberals-plagued-by-disunity-on-key-issues/>

Evropský parlament. (2019). *Rules on political groups in the EP*. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/637956/EPRS_BRI%282019%29637956_EN.pdf

Hospodářské noviny. (2009, 5. duben). Andrej Babiš: Jaký miliardář? Jsem jen obchodník. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-36605710-jaky-miliardar-jsem-jen-obchodnik>

Charta Renew Europe. Dostupné z: <https://www.reneweuropegroup.eu/group-charter>

Internetové stránky ALDE. Dostupné z: <https://www.aldeparty.eu/>

Internetové stránky Renew Europe. Dostupné z: <https://www.reneweuropegroup.eu/>

Internetové stránky hnutí ANO. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/>

Lidové noviny. (2010, 28. duben). Nemám rád EU, hřimal Babiš. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/nemam-rad-eu-hrimal-babis.A100428_000067_in_noviny_sko

Manifest ALDE. Dostupné z: https://assets.nationbuilder.com/aldeparty/pages/1959/attachments/original/1596050894/2014_manifesto_-_a_europe_that_works.pdf?1596050894

Novinky. (2023, 20. červen). Europoslankyně Charanzová se rozchází s ANO. Vadí jí národovecký kurz hnutí. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-charanzova-uz-za-ano-do-europarlamentu-kandidovat-nebude-nemohu-hajit-takove-myslenky-40435252>

Novinky. (2023, 29. říjen). Babiš hodlá znovu kandidovat na šéfa ANO. Původně sliboval, že už nebude. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-babis-hodla-znovu-kandidovat-na-sefa-ano-puvodne-sliboval-ze-uz-nebude-40448773>

Program hnutí ANO pro evropské volby 2014. Dostupné: <https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/novinky/ano-pro-evropu-15836.shtml>

Program hnutí ANO pro evropské volby 2019. Dostupné z:

Respekt (2021, 11. červen). The Czech left on the rope. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/respekt-in-english/the-czech-left-on-the-ropes>

Roll-call hlasování 8. EP. Dataset. Dostupné z: <https://simonhix.com/projects/>

Roll-call hlasování 9. EP. Dataset. Dostupné z: <https://simonhix.com/projects/>

Seznam Zprávy. (2019, 1. květen). Babiš o EU: Je to skvělý projekt, ale musí se změnit. Nemůže platit dvojitý metr. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/babis-o-eu-je-to-skvely-projekt-ale-musi-se-zmenit-nemuze-platit-dvoji-metr-71371>

Abstrakt

Hnutí ANO je považováno za populistický subjekt, který v posledních letech ideologicky směřuje k sociálně konzervativním hodnotám. Na rozdíl od typově podobných stran však hnutí působí jako součást liberální frakce Evropského parlamentu, která se dle mnohých vyznačuje právě sociálně liberální směřováním. Tato práce tak zkoumá tzv. „voting behaviour“ hnutí ANO v Evropském parlamentu jako jednu z dimenzí „legislative behaviour.“ Pomocí kvantitativní analýzy byly zodpovězeny základní otázky ohledně charakteru „voting behaviour“ ANO v EP v kontextu hnutí coby člena liberální skupiny. Ukázalo se, že koheze hnutí ANO s liberální frakcí je dlouhodobě poměrně vysoká. Zároveň však byly zaznamenány některé divergence v závislosti na tématu hlasování. Největší soulad s liberální frakcí lze zaznamenat u primárně ekonomických oblastí. Naopak právě sociální témata jako zaměstnanost, či genderová rovnost představují tematické oblasti, kde se ANO s liberální politikou frakce rozchází častěji. Zároveň bylo prokázáno, že hlasování druhé delegace ANO do EP (od roku 2019) bylo ve sledovaném období méně kohezní s liberální skupinou. Práce rovněž poukázala na poměrně vysokou míru vnitřní koheze strany, tzn. soulad mezi hlasováním jednotlivých poslanců ANO v EP. Práce tak prokázala, že ANO na první pohled nepředstavuje zcela nekompatibilního člena frakce, míra koheze se však poměrně významně liší v závislosti na oblasti hlasování. Je také otázkou, jak se bude koheze hnutí s frakcí v EP nadále dále vyvíjet v kontextu neúčasti některých výrazných liberálních tváří ANO v evropských volbách 2024.

Klíčová slova: hnutí ANO, legislative behaviour, voting behaviour, evropská politika, evropský parlament

Abstract

The ANO movement is considered to be a populist party that in recent years has been ideologically oriented toward socially conservative values. Unlike similar parties, however, the movement operates as part of the liberal faction of the European Parliament, which many believe is characterised by its socially liberal orientation. This thesis thus examines the so-called "voting behaviour" of the ANO movement in the European Parliament as one dimension of "legislative behaviour." Using the method of quantitative analysis, basic questions about the nature of the ANO's "voting behaviour" in the EP in the context of the movement as a member of a liberal group were answered. It turned out that the cohesion of the ANO movement with the liberal group is relatively high. At the same time, however, some divergences were noted depending on the voting issue. The greatest coherence with the liberal faction can be noted in the primary economic areas. On the other hand, social issues such as employment or gender equality are the thematic areas where ANO and the liberal faction diverge more often. At the same time, the voting of the second ANO delegation to the EP (since 2019) was shown to be less cohesive with the liberal group in the period under review. The thesis also pointed to a relatively high degree of internal party cohesion, i.e. consistency between the voting of individual ANO MEPs in the EP. Thus, the thesis showed that ANO does not, apparently, represent a completely incompatible member of the faction, but the degree of cohesion varies quite significantly depending on the voting area. It is also a question of how the cohesion of the movement with the faction in the EP will continue to develop in the context of the non-participation of some prominent liberal faces of ANO in the 2024 European elections.

Keywords: ANO movement, legislative behaviour, voting behaviour, european politics, european parliament